nummer 33
maart 2011

NIEUWS

Nationaal Monument
Kamp Amersfoort

Harry Ruijs:
'Goede vooruitgang bij het opzetten van het digitale bestand van gevangenen'

19 april 2011:
'Plechtige herdenking van de overdracht Kamp Amersfoort in 1945'

Geert Huismann:
'Heel bijzonder is dit'

Colofon

Het informatiebulletin is een uitgave van de Stichting Nationaal Monument Kamp Amersfoort. Het bulletin verschijnt vier keer per jaar. De oplage van dit nummer is 3.300 exemplaren. Een digitale versie van het bulletin wordt gepubliceerd op de website www.kampamersfoort.nl.
Het informatiebulletin is gratis en wordt verzonden aan donateurs van de Stichting.
St. Nationaal Monument Kamp Amersfoort werd opgericht op 28 maart 2000.

Register Kamer van Koophandel Gooi- en Eemland: 32079321.
Bankrekening: 96 95 81 599,
ANBI erkend (8163.52.276)

Bezoek- en correspondentieadres:
Loes van Overeemlaan 19,
3832 RZ Leusden.
Telefoon.: 033-461 31 29
Fax: 033-461 56 95
Website: www.kampamersfoort.nl
E-mailadres: info@kampamersfoort.nl

Redactie: Gert Stein.
Aan deze uitgave werkten mee:
Karel Kreuning, Marlien de Kruijf, Annemiek Littlejohn, Diete Oudesluijs, Eddy van der Pluim, Remco Reiding, Aart Veldhuizen en Harry Ruijs.

Foto omslag: 29 Januari, bijeenkomst bij de Stenen Man na de uitreiking van nalatenschappen (Gert Stein)
Foto's en afbeeldingen in dit nummer zijn afkomstig (uit de collectie) van: Remco Reiding, St. Russisch Ereveld, Gert Stein, St. Nat. Monument Kamp Amersfoort, Nationaal Comité 4 en 5 mei, Niek Verschoor, Kadaster Emmen.
Zoveel mogelijk is getracht de eventuele rechthebbenden van foto's te achterhalen. Als u meent rechten te ontlenen aan het gebruikte materiaal voor dit bulletin zonder dat daarvoor autorisatie is verleend, of u heeft opmerkingen over, of bezwaren tegen het gebruik van bepaalde teksten, namen, foto's, tekeningen of beeldmerken, wilt u dan contact opnemen met de redactie.

© Stichting Nationaal Monument Kamp Amersfoort
Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar worden gemaakt zonder voorafgaande toestemming van de redactie.
Productie: Advies in Communicatie, Warnsveld. www.a-ic.nl

ISSN 1574-2075

Openingstijden gedenkplaats
Dinsdag t/m vrijdag 09.00 - 17.00 uur
(November t/m februari 10.00 - 16.00 uur)
Zon- en feestdagen 13.00 - 17.00 uur
Andere openingstijden op afspraak.
Kerstdagen en 1 januari gesloten, raadpleeg de website voor afwijkende openingstijden.

Inhoudsopgave

Introductie
- Een jaar verder 3
- Vrijheid ligt niet op straat 5

Terugblik
- Nabestaanden ontvangen tastbare herinnering 4
- Dochter soldaat naar Nederland dankzij grafadoptie 6
- Boek 'Brandende liefde' 7
- Weerzien in Hinzert 8
- Conserveren & Visualiseren afgerond 12
- Bertus de Raaf 15
- Holocaust Memorial Day 16
- Project 'Erfgoed van de oorlog' afgerond 17
- 16 oktober herdenking 20

Algemeen
- Beschermers van Kamp Amersfoort 18
- Interviews 19

Schenkingen
- Nalatenschap van Hendrik de Ruiter 10
- St. Nicolaasfeest 1942 Block IIIC 27
- Sanitäter in Block IV 28
- Vondst op zolder 31

Boekbespreking
- Oorlog zonder vader 23
- Een kind voor mijn deur 25
- Fatale afgunst 30

Ter info
- 4 mei bezoek aan de Leusderheide 9
- Archeologisch onderzoek 13
- 4 mei Nationale herdenking 18
- 4 mei Stille Tocht 19
- Vormingscentrum Beukbergen 21
- Schakers uit Sliedrecht 22
- 5 mei Dag van de vrijheid 23
- 9 mei Overwinningsdag 23
- 19 april 2011 24
- Prikkeldraad 26
- Kopie ITS archief voor Frankrijk 29
- Project 'Historische verhalen' 32
- Erfgoedpunt of www.tweedewereldoorlog.nl 34
- Geven met de warme hand 35
- De Ramp in de Lübecker Bocht 36

Oproepen
- Oproep Sachsenhausen 25
- Oproep bakker Aalt Dooyewaard 29
- Oproep Kars Boer 31
- Oproep De Muijnck; 'Nachtwacht' 33

In Memoriam 26

Directeur Harry Ruijs

”Een jaar verder”

Ruim een jaar werk ik nu als directeur bij Kamp Amersfoort en dan is de tijd rijp voor het werpen van een blik terug en een blik vooruit. Een belangrijk deel van mijn tijd is besteed aan twee onderdelen van de bedrijfsvoering van de Stichting: financiën en personeel. Het opstarten van een fors aantal nieuwe activiteiten in het kader van primaire taken (herinneren, bezinnen en leren) vergde ook veel tijd, maar gaf vooral veel energie.

Na de slechte resultaten van 2009 lijkt 2010 financieel een stabieler resultaat op te leveren. Hoewel nog niet alle subsidies voor de inrichting van het nieuwe terreindeel zijn ontvangen, lijkt het erop dat we 2010 kunnen afsluiten zonder verlies.

Alle medewerkers zijn in 2010 een arbeidsovereenkomst met de Stichting aangegaan en daarmee zijn de (dure) uitzendcontracten beëindigd.
Sinds begin dit jaar hebben we een parttime educatief medewerkster (Marlien de Kruijf) kunnen aantrekken om daarmee onze dienstverlening aan de diverse scholen te kunnen verbeteren.

Een belangrijke voorwaarde om nieuwe projecten te kunnen opzetten, is het binnenhalen van de nodige euro’s. Samen met het Bestuur hebben we de afgelopen periode een start gemaakt met het benaderen van organisaties in de regio om zich voor een aantal jaren te verbinden als Beschermer van Kamp Amersfoort en daarvoor steun toe te zeggen.
De eerste reacties zijn overwegend positief, hoewel de recessie in de toegezegde donaties nog wel doorklinkt. We gaan dit zeker verder uitbouwen.

De particuliere donaties zijn het afgelopen jaar van groot belang geweest om enkele projecten te kunnen realiseren. Het is hartverwarmend dat zo velen ons werk steunen en we hopen dat de acceptgiro die bij dit nummer is ingesloten, weer door velen wordt ingevuld.
Naast de bedrijfsvoering is er ook hard gewerkt aan nieuwe projecten. Ik zal er een aantal noemen. In het kleine noodgebouw is een documentatiecentrum ingericht waarin u honderden boeken en documenten over WO II kunt raadplegen. Tevens is de ruimte zo ingericht dat we die als opnamestudio kunnen gebruiken voor de interviews met oud-gevangenen. Dit project ‘Getuigenissen’ verloopt voorspoedig. Inmiddels zijn van ruim 60 oud-gevangenen de verhalen over hun periode in het Polizeiliches Durchgangslager Amersfoort en andere kampen opgenomen en we zullen dit jaar zeker doorgaan met het benaderen van oud-gevangenen om te vragen of ze mee willen werken aan dit mooie project.

Het opzetten van een digitaal bestand van gevangenen die in het PDA verbleven, heeft goede vooruitgang geboekt. Vooral door de nauwe samenwerking met het Nederlandse Rode Kruis. We hebben de gegevens van circa 7.000 gevangenen kunnen toevoegen en de verwachting is dat ook dit jaar nog vele nieuwe namen kunnen worden toegevoegd.

We zijn eind 2010 gestart met het project ‘Kinderen van toen’, waarbij we de ervaringen van kinderen, die in de Tweede Wereldoorlog op een of andere manier betrokken waren bij het PDA, gebruiken om onze educatieve programma’s te verbeteren. Verder leggen we de laatste hand aan het inrichten van het nieuwe terreindeel naast en achter de schietbaan. Er is een podium aangelegd waar de rondleiders de plattegrond van het PDA kunnen toelichten. De militaire geschiedenis van het terrein wordt zichtbaar gemaakt in het deel van het terrein waar het loopgravenstelsel toegankelijk wordt gemaakt. Voor de rondleiders is een geactualiseerde ‘gidsengids’ opgesteld en in onze ontvangstruimte hangt binnenkort een fraaie luchtfoto waarop de situatie van het PDA in maart 1945 te zien is.

Het project dat voor u het meest zichtbaar is, heeft u nu in handen. De vormgeving en de naam van het blad zijn aangepast. We hopen dat het blad voor u daardoor aantrekkelijker en beter leesbaar wordt. Suggesties voor verdere aanpassing zijn overigens van harte welkom.

Ik nodig u van harte uit om Kamp Amersfoort weer eens te bezoeken en u zelf te overtuigen van de vele projecten waarmee we de geschiedenis van het PDA levend houden.

Nabestaanden ontvangen tastbare herinnering

Geert Huismann bekijkt met zijn dochter de nalatenschap van Piet van der List.

De autoriteiten slaagden er na de oorlog niet in alle bezittingen van oorlogsslachtoffers terug te geven aan de familie. De nalatenschap van negen van hen werd op 29 januari in het voormalige Kamp Amersfoort alsnog overhandigd aan de nabestaanden.

Met grote verbazing kijkt Geert Huismann naar de bezittingen van Piet van der List. Voor hem liggen een portefeuille, een aansteker, potloodjes en een kam uitgestald. Uit de portefeuille komen foto's van zijn verre familielid en een stapel documenten, waaruit het lot van Van der List valt te traceren. Hij overleed op 22-jarige leeftijd na de bevrijding in de Duitse stad Münster, waar hij mogelijk als krijgsgevangene door de bezetter naartoe was gestuurd. Na de oorlog werd zijn stoffelijk overschot op het Nederlands ereveld in Loenen begraven.

Huismann kijkt beduusd. Uit een grote envelop is in het voormalige Kamp Amersfoort een stuk onbekende familiegeschiedenis tevoorschijn gekomen. 'Heel bijzonder is dit'.
Van der List was de zwager van zijn grootmoeder. Huismann wist niet eens dat zijn oma een zus had, laat staan dat hij wist van het bestaan van Van der List. Maar nu hij wordt geconfronteerd met deze onbekende familieleden, is zijn nieuwsgierigheid gewekt. Hij wil nu meer weten over hun geschiedenis en lot. 'Want mijn vader was erg zwijgzaam over de oorlog en over zijn familie'.

Na een lange zoektocht werd Huismann uitgerekend in Amersfoort gevonden. Zijn eigen vader verbleef tijdens de oorlog in Kamp Amersfoort.

De zoektocht naar Huismann werd geïnitieerd door Annemiek Littlejohn van de Stichting Hart voor Kamp Amersfoort en Kitty Brom van zoekit (www.zoekit.net).

De Stichting Nationaal Monument Kamp Amersfoort trad op als gastheer. Directeur Harry Ruijs legde uit dat de nabestaanden een badge kregen, waarop als eerbetoon niet hun eigen naam maar die van het oorlogsslachtoffer stond gedrukt.

Aan de teruggave ging een decennialange zoektocht vooraf. Het ministerie van sociale zaken kwam in 1951 in bezit van nalatenschappen van Nederlandse oorlogsslachtoffers. De bezittingen van personen wier families onvindbaar waren, werden overgedragen aan het Nederlandse Rode Kruis. Ook die organisatie deed haar uiterste best, maar niet iedereen kon worden getraceerd.

De overgebleven gevallen werden in 2006 overgedragen aan de Stichting Nationaal Monument Kamp Amersfoort, die de Stichting Hart voor Kamp Amersfoort vroeg een ultieme zoektocht te starten.
'U was dus allemaal lang onvindbaar en toch zit u nu hier', zei Littlejohn.

Het was al de derde uitreiking van nalatenschappen door de Stichting Hart voor Kamp Amersfoort. Eerder faciliteerde de Stichting Nationaal Monument Kamp Amersfoort al de teruggave van bezittingen door de Stichting Oktober 44 uit Putten.

John Schaaij (midden) en Chris Doolhof (rechts) bekijken de ring van hun neef Paul Schmidt.

John Schaaij en Chris Doolhof ontvingen de bezittingen van hun volle neef Paul Schmidt. Ondanks dat hij zijn hele leven in Nederland had gewoond, werd hij als kind van een Rijksduitser opgeroepen voor militaire dienst.
Uit een bruin zakje komen een portemonnee en ring tevoorschijn. Er komt een loep aan te pas om de spullen goed te kunnen bekijken. 'Ach, dit vind ik toch wel emotioneel', verzucht nicht Chris. 'Zijn moeder, onze tante Lena, treurde heel erg dat ze haar zoon verloren had'.
Chris kon het goed vinden met Lena en kreeg van haar een doofpot. Daarin gaat ze de bezittingen van Paul Schmidt bewaren, zodat hij toch nog dicht bij zijn moeder is. Schmidt sneuvelde eind april 1945 in de buurt van Berlijn.

Ook nalatenschappen van de oorlogsslachtoffers Pieter van Dam, Frans Kuipers, Simon van der Plaat, Klaas Pot, Simon van Proosdij, Johannes Schulz en Johannes Smits werden aan de nabestaanden teruggegeven. In de kluis van het voormalige Kamp Amersfoort bevinden zich nog meer bezittingen. Op de naamlijst komen 74 personen voor. Bijna de helft van de families is inmiddels getraceerd. De complete naamlijst is op internet te vinden: http://oorlogsnalatenschappen.blogspot.com.

Vrijheid ligt niet op straat

Vrijheid is een veelzijdig begrip. Daarom stelt het Nationaal Comité 4 en 5 mei iedere vijf jaar een thema vast om richting te geven aan herdenken en vieren.

Het jaarthema 2011 gaat over vrijheid op straat. Het gaat hierbij om de vrijheid in afwezigheid van oorlog en onderdrukking, om je vrij te kunnen bewegen in de openbare ruimte. Om te kunnen gaan en staan waar je wilt zonder bang te hoeven zijn of over je schouder te hoeven kijken. De grote tegenhanger van onze dagelijkse vrijheid op straat is oorlog.

Tijdens de Tweede Wereldoorlog waren de straten onvrij, mensen konden worden opgepakt zonder vorm van proces. Ze werden niet beschermd door hun eigen overheid. Mensen konden zomaar van straat worden gehaald omdat ze niet in Duitsland wilden werken of omdat ze als Jood werden vervolgd en opgepakt.

Razzia's, wegblokkades, een avondklok en de borden met verboden voor Joden zijn slechts enkele voorbeelden van de aantasting van de vrijheid op straat in onze eigen geschiedenis.

En ook wereldwijd zijn er veel situaties bekend waar de dagelijkse vrijheid op straat werd en wordt geschonden. Snipers in voormalig Joegoslavië. Staatscontrole tijdens de Koude oorlog in Oost-Europa. Mijnen die nog dagelijks slachtoffers eisen omdat ze niet zijn opgeruimd. Het zijn slechts enkele voorbeelden. Toch wordt niet alles wat ons een vrij gevoel op straat geeft behandeld. Dit thema gaat nadrukkelijk over het beleven van vrijheid in relatie tot oorlog en onderdrukking, niet zozeer om actuele politieke discussies. Het gaat dus niet over buurtveiligheid of criminaliteit, maar over de vrijheid om te kunnen gaan en staan waar je wilt. Want 'Vrijheid ligt niet op straat'.

Bron: Nationaal Comité 4 en 5 mei (www.4en5mei.nl)

Dochter soldaat naar Nederland dankzij grafadoptie

Zoja Kozyreva

Begin mei komen twee nabestaanden van Sovjetsoldaten naar het Russisch Ereveld in Leusden. Zoja Kozyreva (73) bezoekt voor het eerst in haar leven het graf van haar vader, Ivan Gavrilov. Naar Zoja was jarenlang gezocht. Uiteindelijk vonden medewerkers van het Internationale informatie- en analysecentrum FEBS in Vladivostok een buurvrouw van de familie.

Deze Jelena Korsoenova herinnerde zich dat Ivans vrouw Zinaida bericht kreeg dat hij vermist was geraakt. Toen Ivan niet meer thuis terugkeerde, zocht ze troost en steun bij een andere man. Ze raakte onbedoeld zwanger, wilde uit schaamte abortus plegen en overleed op de operatietafel.
Zoja, nog een kind, was na haar vader nu ook haar moeder kwijt.
Ze groeide op in een weeshuis.
Via de lokale autoriteiten kwam later meer nieuws: Zoja was getraceerd. Ze woont nu in de provincie Koergan. Nooit had ze vernomen dat haar vader op het Russisch Ereveld in Leusden begraven ligt. Ze was bijzonder aangedaan door dit nieuws. Ze gaf aan dat ze bij het graf de laatste eer aan haar vader wil bewijzen.
Zoja is niet de enige nabestaande die pas recentelijk is opgespoord. Er zijn meer kinderen van soldaten die het graf van hun vader willen bezoeken, nu ze eindelijk weten waar hij begraven ligt. Maar deze mensen hebben daarvoor onvoldoende financiële middelen.

De Stichting Russisch Ereveld is daarom in juni vorig jaar van start gegaan met grafadoptie. Inmiddels zijn de graven van 120 soldaten geadopteerd. De jaarlijkse bijdrage van 50 euro per graf wordt onder meer aangewend voor de reis van nabestaanden. Dankzij de opbrengst uit grafadoptie, een bijdrage van steenhouwerij Bus Natuursteen in Amersfoort en enkele particuliere sponsors kan Zoja in mei het graf van haar vader bezoeken. Daarnaast komt een neef van Sovjetsoldaat Aleksej Serysjev naar Leusden.
De Stichting Russisch Ereveld wil door middel van grafadoptie de samenleving meer betrekken bij het in de vergetelheid geraakte ereveld en zo de herinnering aan de soldaten levend houden. In mei worden bij elk geadopteerd graf bloemen geplaatst. Adoptanten hoeven niet voor de graven te zorgen. Het onderhoud is in handen van de Oorlogsgravenstichting. Aanmelden kan via de website www.russisch-ereveld.nl of schriftelijk: Albert Cuijpstraat 23, 3817 RA Amersfoort.

Ook de opsporing van nabestaanden gaat onverdroten voort. Sinds de oprichting van de Stichting Russisch Ereveld, eind januari 2010, zijn van 23 soldaten de verwanten getraceerd en geïnformeerd over het lot van hun vermiste familielid. Zij hebben al die jaren na de oorlog nooit geweten dat hun vader, oom of grootvader op het Russisch Ereveld in Leusden begraven lag. In totaal zijn nu van 172 soldaten de families gevonden.
Hoewel dat aan het grote aantal succesvolle zoekacties niet is af te zien, blijkt het steeds moeilijker om mensen te vinden.
De gemakkelijkste 'gevallen' zijn al opgelost.

Zo werd de speurtocht naar familie van Leonid Ratynski bemoeilijkt, doordat zijn naam foutief was gespeld. Toen duidelijk werd dat hij niet Katynski maar Ratynski heet, was zijn familie wel te traceren.
De nabestaanden van Vasili Spiridonov bleken eveneens lang spoorloos, want de jonge soldaat uit Wit-Rusland was ongetrouwd en had geen kinderen. Onlangs werd toch nog een nicht van Spiridonov gevonden.

De familie van Sovjetsoldaat Fjodor Germanov werd in maart al opgespoord. Doordat de nabestaanden de geboortedatum van de soldaat niet konden bevestigen, kon niet met zekerheid worden vastgesteld of zij familie waren van de in Leusden begraven soldaat of van een naamgenoot. Ook diverse archieven, waaronder die van de burgerlijke stand, konden geen uitsluitsel geven. Deze maand werd alsnog vastgesteld dat de gevonden familieleden werkelijk nabestaanden zijn van de in Leusden begraven soldaat. Dat was te danken aan aanvullende gegevens uit het Krankenbuchlager in Berlijn, waar de administratie van verschillende ziekenhuizen wordt bewaard.
De zoektocht naar de familie van Feofan Poekas werd bemoeilijkt, doordat zijn vrouw na de oorlog met de kinderen verhuisde naar een onbekende plaats in Wit-Rusland. Na lang zoeken werd een kleinzoon van de in Leusden begraven soldaat getraceerd.

Uit onderzoek is onlangs gebleken dat veel van de in Leusden begraven Sovjetrussen in mijnen in het Ruhrgebied te werk werden gesteld tijdens hun krijgsgevangenschap.
Het gaat hierbij om de Sovjetsoldaten die na de oorlog vanuit Margraten naar het Russisch Ereveld werden overgebracht. Andere soldaten werden gedwongen te werken bij hoogovens, metaalfabrieken en bij de bouw van machines.
Sovjetrussische krijgsgevangenen kregen doorgaans de zwaarste werkzaamheden toebedeeld en miljoenen overleefden mede daardoor de oorlog niet. De 691 in Duitsland gestorven Sovjetrussen die in Leusden werden herbegraven, vormden daarop geen uitzondering. Dat blijkt uit documenten die zijn gevonden in de archieven van de International Tracing Service (ITS) in Bad Arolsen.

Van tientallen in Leusden begraven Russen is dankzij archief-onderzoek hun precieze werkplek bekend geworden. Tot nu toe was vrijwel niets bekend over de krijgsgevangenschap van de 691 Sovjetsoldaten, wiens stoffelijke resten vanuit Margraten naar Leusden werden overgebracht.
Daarnaast heeft het bezoek aan de ITS nieuwe persoons-gegevens van enkele soldaten opgeleverd. Die data maken de zoektocht naar hun nabestaanden mogelijk.
Ook documenten uit het Centraal Archief van het Ministerie van Defensie hebben nieuwe persoonsgegevens opgeleverd. Van drie Sovjetsoldaten die in Lippstadt overleden, zijn nu de volledige naam evenals geboorteplaats en -jaar bekend.
De lijst van nog te vinden families op de website www.russisch-ereveld.nl is daarom aangevuld.

Boek 'Brandende liefde'

Op 3 september 2010 werd het boek 'Brandende Liefde in Kamp Amersfoort' aangeboden. Jorn, de 18 jarige auteur van het boek, schreef onder het pseudoniem Johnny Smit een oorlogsverhaal dat berust op feiten en vooral fictie.

'Johnny Smit is mijn pseudoniem. Ik was 15 jaar oud toen ik dit boekje schreef. Ik heb dit boekje geschreven naar aanleiding van een bezoek aan Kamp Amersfoort. Ik ben gefascineerd door de oorlog en ik schrijf veel over de Tweede Wereldoorlog. Ik heb een beperking en ik wil met dit boekje laten zien dat jongeren met een beperking ook een stukje geschiedenis kunnen beleven en weergeven. De personen die ik beschrijf in dit boekje zijn door mij verzonnen.
Een aantal geschiedkundige gebeurtenissen in dit boekje berusten op waarheid. Mijn droom is dat ik een boek schrijf wat in heel Nederland gelezen wordt en in alle boekwinkels te koop is'.

Johnny Smit

Het boekje is mede mogelijk gemaakt door het initiatief van vriendenclub 'koekje bij de koffie'. Deze vriendenclub wil mensen met een verstandelijke beperking een duwtje in de rug geven om hun droom te verwezenlijken.

Weerzien in Hinzert

Links Peter van Toor, rechts Jacques Kroon, gefotografeerd voor het herinneringscentrum van de Gedenkstätte KZ Hinzert op 18 september 2010

In september 2010 ontmoetten Peter van Toor en Jacques Kroon elkaar in Reinsfeld. Een klein plaatsje in Duitsland, zo'n 25 kilometer ten oosten van Trier. Het doel van deze reis was een herdenkingsplechtigheid bij het voormalige SS-Sonderlager / KZ Hinzert. De plek waar zij 66 jaar eerder, onder geheel andere omstandigheden, werden afgeleverd.

Bijna twee jaar geleden, op 19 april 2009, waren Kroon en Van Toor aanwezig bij de jaarlijkse herdenking bij Kamp Amersfoort. Beiden hadden al eerder herdenkingen bij Kamp Amersfoort bijgewoond, maar deze keer was speciaal. Zij hadden een mooie en eervolle taak aanvaard. Namens de oud-gevangenen legden zij de eerste krans bij de Stenen Man.

Er was een reden waarom juist aan hen was gevraagd om de eerste krans te leggen. Kroon en Van Toor verbleven tegelijkertijd in Kamp Amersfoort en beide mannen werden samen met 330 andere Kamp Amersfoort gevangenen, op 18 augustus 1944 richting Brueck getransporteerd.
Het eindstation bleek een relatief klein en wreed, door de SS geleid concentratiekamp, met de onheilspellende naam 'SS-Sonderlager / KZ Hinzert'.

Het kamp in Hinzert werd aangeduid als 'Sonderlager' omdat het kamp een speciale functie had ('Polizeihaft und Erziehungslager'). De aanduiding 'KZ' (concentratiekamp) omdat het kamp later werd ondergebracht bij de 'Inspektion der Konzentrationslager' en vanaf toen rechtstreeks onder bevel van de Reichsführer SS stond. Nog later in de oorlog werd het kamp een bijkamp van concentratiekamp Buchenwald. Ongeveer 560 Nederlanders werden naar SS-Sonderlager/ KZ Hinzert gevoerd.

Het zal tijdens of net na de herdenking in 2009 geweest zijn, dat de heer Kroon ons informeerde over de Gedenkstatte Hinzert en over het in december 2005 geopende herinneringscentrum. Het herinneringscentrum in Hinzert vertoont opvallend veel gelijkenissen met het herinneringscentrum in Amersfoort. Een relatief nieuw, oneerbiedig gezegd 'verroest' maar prachtig gebouw dat past en opgaat in het landschap, een of meerdere architectuurprijzen won en lijkt te zijn ontworpen om mogelijke gebruikers ervan dwars te zitten.
Net als in Amersfoort werden na de oorlog alle sporen van het oorspronkelijke kamp zorgvuldig uitgewist.

In september 2009 brachten we voor het eerst een bezoek aan de Gedenkplaats in Hinzert en vergezelden we de heer Kroon en zijn echtgenote gedurende enkele dagen. De heer van Toor kon toen helaas niet aanwezig zijn. We maakten kennis met onze collega's in Hinzert die ons zeer warm onthaalden, waren aanwezig bij de herdenkingsplechtigheid en beloofden om het jaar erop, in 2010, weer aanwezig te zijn. Die belofte kwamen we na.

Op 16 september 2010 reisden we voor de tweede keer af naar de gedenkplaats in Hinzert. 's Avonds ontmoetten we de heer en mevrouw Kroon en de volgende dag werden we uitvoerig verwelkomd en rondgeleid door onze Duitse collega's. Op 18 september, de dag van de herdenking, werden we 's ochtends in het hotel aangenaam verrast door het bezoek van oud-gevangene Peter van Toor, zijn vrouw, zoon en schoondochter. Dat was een zeer bijzonder moment, temeer daar we wel hadden gehoopt, maar niet hadden verwacht hen te treffen.

Het is moeilijk om deze ontmoeting tussen beide oud-gevangenen te beschrijven. Dat zij nogal wat hadden bij te praten, was al snel duidelijk. Maar niet alleen aan elkaar hadden zij het een en ander te vertellen. Peter van Toor liet weten dat, naast het feit dat hij vandaag 90 jaar was geworden, hij tijdens de herdenking het woord wilde richten tot de aanwezigen.

Ontmoeting tussen Jacques Kroon (li) en Peter van Toor (re)

Hij had in de oorlog, naast een heleboel verkeerde, ook goede Duitsers ontmoet en vond dat dat best eens uitgesproken mocht worden. Met gepaste spanning, bewondering en ook een beetje trots hebben we Peter van Toor tijdens de herdenking, ten overstaan van twee-, misschien driehonderd aanwezigen, horen vertellen over hetgeen hem in de oorlog was overkomen.

Hoezeer de aanwezigheid van beide oud-gevangenen en het verhaal van Peter van Toor gewaardeerd werden, bleek na afloop van de herdenking en 's avonds bij een gezamenlijk diner. Er werd uitvoerig en lang nagepraat. Ons verblijf in Hinzert kwam hiermee tot een einde. We konden terugblikken op mooie en leerzame momenten maar bovenal was het een voorrecht om getuige te mogen zijn van de bijzondere ontmoeting tussen twee oud-gevangenen.

De oorlogservaringen van Peter van Toor werden in vier delen gepubliceerd in de informatiebulletins 26, 28, 29 en 30, die u kunt raadplegen via de website www.kampamersfoort.nl. Over Jacques kroon kunt u meer lezen in informatiebulletin 30 en meer informatie over SS-Sonderlager / KZ Hinzert vindt u op de website van de Landeszentrale für politische Bildung Rheinland-Pfalz (www.politische-bildung-rlp.de/hinzert.html).

Bijzondere dank is verschuldigd aan Wolfgang Alt en Georg Mertes van de Förderverein Gedenkstätte KZ Hinzert en aan de medewerkers van de Gedenkstätte.

Peter van Toor spreekt de aanwezigen toe tijdens de herdenking in Hinzert

4 Mei bezoek aan de Leusderheide

Net als vorig jaar zal op 4 mei een bezoek worden gebracht aan het gedenkkruis op de Leusderheide. Hier werden zo'n 240 oorlogsdoden op 21 plaatsen begraven. Het kruis staat op de plaats waar vier van de 21 massagraven werden aangetroffen. Het gedenkkruis staat op militair oefenterrein en is normaal gesproken niet toegankelijk.

Op 4 mei willen wij belangstellenden graag in de gelegenheid stellen om het kruis te bezoeken. Het definitieve tijdstip en de verzamelplaats voor dit bezoek zijn nog niet bekend. Tezijnertijd wordt meer informatie hierover op de website www.kampamersfoort.nl gepubliceerd.

Nalatenschap van Hendrik de Ruiter

In de nacht van 5 op 6 februari 1944 werden door medewerkers van de SD huiszoekingen en arrestaties verricht in het plaatsje Den Ham in de provincie Overijssel. Vijf personen werden die avond gearresteerd, waarvan vier de oorlog niet zouden overleven. Een van hen was Hendrik de Ruiter. Zijn verhaal wordt in herinnering gehouden door een kleine collectie persoonlijke spullen, die op 23 oktober 2010 door de familie werd overgedragen aan Nationaal Monument Kamp Amersfoort.

De arrestaties in de nacht van 5 op 6 februari 1944 waren het gevolg van verraderswerk van de Nederlandse marechaussee Jan Willem van der Tuin. De overvalploeg van de SD die op 5 februari op pad ging bestond uit leden van de Grüne Polizei, Nederlandse rechercheurs en enkele SD'ers. Deze avond werden vijf personen gearresteerd waaronder de schilder Hendrik de Ruiter, die op de dag van zijn arrestatie 38 jaar was geworden.

De verrader Van der Tuin koos in oktober 1943 de omgeving van Den Ham als zijn operatieterrein. Hij wekte de indruk dat hij werd gezocht door de Duitse autoriteiten en zocht een onderduikadres. In werkelijkheid probeerde hij te infiltreren en meer te weten te komen over de illegale activiteiten van de groep personen, waar onder andere Hendrik de Ruiter deel van uitmaakte. Ook Wicher van Dam, die in de kost was bij de familie De Ruiter, behoorde tot deze illegale groep.
Van der Tuin werd door de leden van de groep nooit helemaal in vertrouwen genomen maar deze voorzichtige houding mocht niet baten.

Nadat in de nacht van 23 op 24 januari 1944 enkele leden van de verzetsgroep, waaronder Wicher Dam, een overval op het distributiekantoor van Den Ham hadden gepleegd, duurde het niet lang voordat de SD overging tot huiszoekingen en arrestaties. Ook aan het adres van Hendrik de Ruiter, zijn vrouw en vijf jonge kinderen.

Over Hendrik de Ruiter had Van der Tuin aan de SD gerapporteerd dat deze kostbaas was van Wicher Dam; dat De Ruiter een nummerplaat had geschilderd voor een ontvreemde Gemeente-auto; dat hij volkomen op de hoogte was van de overval op het distributiekantoor van Den Ham en dat hij op zeer vriendschappelijke voet leefde met Wicher Dam, Klaas Dam, Simon Bakker (leider van de KP in Den Ham) en Ab Gobets (van wie Van der Tuin vermoedde dat zij hadden deelgenomen aan de overval op het distributiekantoor).

Tijdens de huiszoeking op 5 februari bij Hendrik de Ruiter werden de revolver van Wicher Dam en een radio aangetroffen. Wicher Dam was op het moment van huiszoeking niet aanwezig en wist de dans te ontspringen (later werd Wicher Dam alsnog gearresteerd en naar Sachsenhausen overgebracht. Hij stierf in Duitsland op 29 mei 1945).

Naast Hendrik de Ruiter werden tevens Klaas Dam, Geert Heikens, Derk Jan Snel en Gerrit Hendrik Lammerink gearresteerd. Dezelfde avond werden de vijf mannen voor verhoor overgebracht naar het SD gebouw in Arnhem. In Arnhem verbleven zij anderhalve maand in gevangenschap. Op 23 maart 1945, werden vier van hen, De Ruiter, Lammerink, Heikens en Dam overgebracht naar Kamp Amersfoort. Derk Jan Snel werd na elf weken gevangenschap bij gebrek aan bewijs vrijgelaten.

De vier gevangenen die naar Amersfoort werden overgebracht werden op 23 maart 1944 in de administratie bijgeschreven onder de nummers 8943, 8944, 8945 en 8946.
Op de registratiekaart, die per gevangene werd aangemaakt, werd als reden voor gevangenschap aangetekend 'Aussenstelle Arnheim' en 'Politisch'. Het is opmerkelijk dat alleen op de registratiekaart van Hendrik de Ruiter een verwijzing werd gemaakt naar de overval op het distributiekantoor in Den Ham. Bij 'Grund' (reden) werd op zijn kaart niet alleen 'Aussenstelle Arnheim' en 'Politisch' aangetekend, maar ook 'Radiobesitz und Hilfe an Uberfall Distributieamt'.

Hendrik de Ruiter schreef gedurende zijn verblijf in Kamp Amersfoort enkele brieven naar zijn vrouw en kinderen. Uit de gecensureerde brieven kunnen we opmaken dat hij verbleef in Block VII en IX, het redelijk goed maakte en contact had met zijn plaatsgenoten uit Den Ham. Naast de toegestane brieven op door de kampleiding verstrekt briefpapier, wist Hendrik enkele brieven en twee beschilderde schoteltjes het kamp uit te smokkelen.

Op 11 oktober 1944 werden de vier gevangenen uit Den Ham op transport gesteld. Zij maakten deel uit van een grote groep van ongeveer 1.440 mannen met als bestemming Neuengamme. Gijzelaars uit Putten (601), de 'Gorcumers' (44) en enkele honderden politieke gevangenen maakten eveneens deel uit van deze groep.

De overlevingskansen in Neuengamme waren gering.
Van de 588 mannen uit Putten die in Neuengamme aankwamen (dertien mannen sprongen onderweg uit de trein) wisten slechts 48 terug te keren. Vijf van hen stierven na terugkomst alsnog als gevolg van de geleden ontberingen. Van de groep van 44 mannen uit Gorcum die eveneens op 11 oktober naar Neuengamme werd getransporteerd, overleefden slechts vier personen.

De eerste aanwijzingen over het lot van de vier mannen uit Den Ham arriveerden nog voor de bevrijding. De ouders van Klaas en Wicher Dam werden op 26 februari 1945 bij de SD te Zwolle ontboden en vernamen dat hun zoon Klaas op 27 januari 1945 was overleden. Wicher Dam die op 5 februari 1944 de dans kon ontspringen was later in Ommen gearresteerd en naar Duitsland overgebracht waar ook hij overleed.
Half maart 1945 kreeg de echtgenote van Geert Heikens bericht van de SD Aussenstelle Almelo dat haar man op 20 januari 1945 te Hamburg, Neuengamme, aan een hartverlamming was overleden. In juli 1945 vernam de echtgenote van Gerrit Hendrik Lammerink van een teruggekeerde gevangene, die haar man had verzorgd, dat hij hoogstwaarschijnlijk in januari 1945 was overleden. De officiële berichtgeving over het lot van Hendrik de Ruiter en Gerrit Hendrik Lammerink bleef uit tot tenminste september 1945.

De verrader Jan Willem van der Tuin werd na de bevrijding gearresteerd. Door zijn verraad waren vier personen in Neuengamme beland en er als gevolg van de erbarmelijke omstandigheden overleden. Bovendien had Van der Tuin behalve in Den Ham, ook elders activiteiten ontplooid die levensgevaar opleverden voor degenen die hij had aangegeven bij de SD. Hij zal ongetwijfeld vermoed hebben dat hem een zware straf boven het hoofd hing. In 1947 wist hij, enkele weken voordat zijn zaak zou voorkomen voor het Bijzonder Gerechtshof, te vluchten uit het Bewarings- en Verblijfskamp in Valkenburg. Op 10 juli 1947 werd Van der Tuin bij verstek ter dood veroordeeld. Een straf die hij de rest van zijn leven wist te ontlopen. Hij is nooit gevonden.

Na de oorlog trouwde Janny de Ruiter, dochter van Hendrik de Ruiter, met Wicher Dam, een neef van de gelijknamige verzetstrijder.
Op 23 oktober 2010 brachten dochter Janny en zoon Herman, twee van de vijf kinderen uit het gezin van Hendrik de Ruiter, een tweede bezoek aan Kamp Amersfoort. Zij schonken een aantal persoonlijke bezittingen van hun vader aan de Stichting Nationaal Monument Kamp Amersfoort.

Janny Dam-De Ruiter en haar broer Herman de Ruiter kwamen niet alleen naar de gedenkplaats. Familieleden vergezelden hen voor de overdracht van bijzondere en unieke herinneringen aan hun vader. Tot de schenking behoorden de twee beschilderde houten schoteltjes die in 1944, samen met enkele brieven, uit Kamp Amersfoort gesmokkeld konden worden. Beide schoteltjes waren beschilderd met bloemen. Eén schoteltje bevatte de tekst 'Voor mijn lieve kinderen' en op de achterzijde 'Van je lieve pappa P.D.A. 1944'. Het tweede schoteltje bevatte de tekst 'Voor mijn lieve vrouw' en op de achterzijde 'Van je altijd liefhebbende Hendrik P.D.A. 1944'.

Tot de nalatenschap behoorden tevens een sigarettendoosje en een ring. Het sigarettendoosje was gemaakt in het PDA door gevangene 9639 en beschilderd door Hendrik de Ruiter. Tijdens een bezoek aan Canada werd het sigarettendoosje door de (nabestaanden van de) oud-gevangene geschonken aan de familie. De initialen van Hendrik staan aan de binnenzijde van het deksel. De ring van Hendrik de Ruiter die was afgenomen bij aankomst in Neuengamme werd na de oorlog aan de familie teruggegeven.

Wij zijn erg blij met deze schenking die niet alleen herinnert aan het lot van Hendrik de Ruiter, maar die tevens het verhaal vertelt waarvan we kunnen leren dat de vrijheid die wij nu kennen niet vanzelfsprekend is.

Geraadpleegde bronnen:
Documenten familie De Ruiter
Oorlogsarchief Nederlandse Rode Kruis
'Provocateur in optima forma' door Jan H. Kompagnie 2001

Conserveren & Visualiseren afgerond

De gedenkplaats op de plek van het voormalige PDA blijkt voor steeds meer mensen een symbool en te voorzien in de behoefte om de zeer indringende geweldservaringen uit de periode 1940-1945, of van recentere datum te verwerken. Ook blijkt de gedenkplaats van betekenis voor nieuwe generaties, die de overblijfselen in steeds grotere aantallen komen bezoeken. Vanuit deze basis heeft Stichting Nationaal Monument Kamp Amersfoort een ontwikkelingsvisie opgesteld, onder andere voor het herstel en behoud van het kampterrein. Deze visie beschrijft de wens om de sporen die de oorlog heeft achtergelaten op en rondom het terrein van het voormalige Kamp Amersfoort te consolideren en waar nodig weer concreet in beeld te brengen. Het project Conserveren & Visualiseren is daar een voorbeeld van.

De ontwikkelingsvisie leidde tot de inrichting van het huidige Nationaal Monument waarbij opvalt dat deze plek is ingericht rondom de prominent in het landschap aanwezige schietbaan. Dat is niet verwonderlijk. Het terrein dat in de oorlogsjaren in gebruik was als Polizeiliches Durchgangslager heeft nieuwe gebruikers en eigenaars gekregen waardoor weinig ruimte overbleef voor ontwikkeling van het Nationaal Monument.

In 2007 werd besloten om het aangrenzende terrein, direct ten noorden en westen van de schietbaan, bij het kamp te betrekken. Deze uitbreiding heeft vorm gekregen onder de projectnaam 'Conserveren & Visualiseren van sporen uit de oorlog'. De naam van het project geeft al aan dat in het aangrenzende terrein belangrijke sporen uit de oorlog liggen.

Het project Conserveren & Visualiseren kende twee belangrijke doelstellingen. Door oorlogssporen te bewaren, zo nodig weer zichtbaar te maken en van informatie te voorzien werd invulling gegeven aan de educatieve taak van de stichting. Via wandelroutes over nieuwe paden kunnen bezoekers kennis nemen van sporen die het verhaal van deze plek vertellen.

Een tweede doelstelling van het project Conserveren & Visualiseren was het vormen van een buffer tegen verstedelijking. Het verworven terrein vormt de grens tussen het Nationaal Monument Kamp Amersfoort en Lips Development (voormalig Sinaï -terrein), het dierenasiel, DHV en de KLPD, waarbij opgemerkt moet worden dat Lips Development en het dierenasiel nieuwbouwplannen hebben. Bij DHV zijn verbouwingswerkzaamheden in een vergevorderd stadium en de bouwwerkzaamheden bij de KLPD zijn voorlopig uitgesteld. Een bufferzone dient de noodzakelijke rust rond het kamp te kunnen garanderen, zodat blijvend recht kan worden gedaan aan de geschiedenis en de aard van deze plek.

Het project werd conform planning, zij het met enkele tegenslagen uitgevoerd. Kamp Amersfoort werd uitgebreid met een terreindeel dat in de Tweede Wereldoorlog ook tot het Polizeiliches Durchgangslager Amersfoort behoorde en de sporen uit die tijd zijn onder de aandacht gebracht. Het terrein is nu zo ingericht dat het goede ondersteuning biedt aan de vele rondleidingen die in Kamp Amersfoort plaatsvinden. Het nieuwe terrein vormt tevens een buffer tegen verdere verstedelijking en biedt meer rust aan de bezoekers van het herinneringscentrum.

Samengevat kan worden gesproken van een zeer geslaagd project dat recht doet aan de doelstelling van Kamp Amersfoort en dat niet uitgevoerd had kunnen worden zonder de belangrijke steun van de subsidiegevers.

Archeologisch onderzoek

In opdracht van de Stichting Nationaal Monument Kamp Amersfoort heeft archeologisch adviesbureau RAAP in november 2010 archeologische werkzaamheden uitgevoerd. Er waren verschillende redenen om archeologisch onderzoek te laten plaatsvinden. De belangrijkste reden was het veilig stellen van sporen uit de oorlog (of eerder) die bij de inrichtingswerkzaamheden in het terrein verloren zouden kunnen gaan. In het terrein liggen namelijk stellingen en loopgraven en deze moesten toegankelijk worden gemaakt voor bezoekers.

Twee afzonderlijke archeologische onderzoeken dienen we te onderscheiden. Het bureauonderzoek en het veldonderzoek. Voor het bureauonderzoek hadden de provincie Utrecht, in samenwerking met de gemeenten Leusden en Amersfoort uitgangspunten en randvoorwaarden geformuleerd. Het bureauonderzoek had tot doel inzicht te geven in de aard, structuur en ontwikkeling van alle binnen het concentratiekamp te onderscheiden ruimtelijke en functionele eenheden. Doel van het veldonderzoek was de archeologische informatie die in verband met de inrichtingsplannen verloren zou kunnen gaan, veilig te stellen en deze informatie voor de reconstructie van loopgraaf en stelling te gebruiken.

Het bureauonderzoek is inmiddels afgerond. Dit onderzoek werd uitgevoerd door de specialisten Jobbe Wijnen en Ivar Schute, beiden verbonden aan RAAP, en beiden ervaren als het gaat om onderzoek gerelateerd aan het tijdvak dat de Tweede Wereldoorlog beslaat. Voor archeologen is de Tweede Wereldoorlog een relatief nieuwe tak van sport.

Het resultaat en de bevindingen van het bureauonderzoek zijn weergegeven in een interessant rapport. Naast een groot aantal bevestigende en nieuwe constateringen, geeft het rapport tevens waardevolle oordelen, waarderingen en aanbevelingen. Een archeologische waardering is bijvoorbeeld een uitspraak over de behoudenswaardigheid van een 'vindplaats'. Behalve aan het criterium 'belevings-' en 'herinneringswaarde' voldoet Kamp Amersfoort ook aan andere criteria die duidelijk maken dat Kamp Amersfoort in zijn geheel als behoudenswaardige plek kan worden aangemerkt.
Op de vraag hoe een dergelijke plek moet worden behouden en beschermd is niet eenvoudig antwoord te geven maar de conclusie dat Kamp Amersfoort in archeologische zin behoudenswaardig is, is al een waardevolle.

Het veldonderzoek, het vervolg op het bureauonderzoek, vond plaats van 1 tot en met 4 november 2010. Het veldonderzoek beperkte zich in tegenstelling tot het bureauonderzoek tot een stelling en een deel van een loopgraaf in het nieuw verkregen terrein. Niet eerder werd in Nederland archeologisch veldonderzoek verricht in een voormalig concentratiekamp. Dat maakte de opgravingen uniek en het resulteerde in nogal wat aandacht van de pers.
Omdat vooraf duidelijk was welk deel van de loopgraven en stellingen toegankelijk moesten worden voor publiek, en omdat hier een reconstructieplan aan ten grondslag lag,

waren de omvang en de locaties van de graafwerkzaamheden bekend. Er werden, om in archeologische termen te spreken, zes 'putten' aangelegd. Alle putten werden evenals de aangetroffen 'sporen' en vondsten, minutieus uitgegraven, ingemeten, ingetekend en gefotografeerd.

Bij het laagsgewijs verdiepen van de vlakken die over de loopgraaf waren geprojecteerd werden twee soorten vulling aangetroffen. Een eerste primaire vulling van de loopgraaf, die was ontstaan tijdens het gebruik van de loopgraven.
De tweede secundaire vulling die was ontstaan toen de versteviging van de loopgraaf werd verwijderd en de loopgraven werden opgevuld.

Bij het bereiken van de bodem van de loopgraaf kwamen paalsporen aan het licht. Dat was een interessante vondst want het was tot nu toe onbekend of de loopgraven voorzien waren van een versteviging. Resten van hout, palen of planken werden echter niet aangetroffen, maar de vondst van paalsporen gaf aan dat de loopgraven voor (relatief) langduriger gebruik waren ingericht.
Opvallend was de vondst van een 'straatje' dat zich uitstrekte over de breedte van de loopgraaf en een lengte had van ongeveer 5 meter. Het straatje bestond uit rode en witte halve bakstenen en maakte een zorgvuldig afgewerkte indruk. Onder dit straatje (zo'n 20 centimeter dieper) bevond zich de bodem van de loopgraaf. De betekenis ervan is nog niet duidelijk.
De vondst van 'Lebel' patroonhulzen wijst erop dat met een Frans geweer (met scherp) werd geschoten vanuit de loopgraaf. Ook de vondst van fragmenten van een of meerdere handgranaten wijst erop dat het gebied niet geheel ongevaarlijk was. Rondom de loopgraaf die werd onderzocht liggen de resten van drie stellingen. Van een ervan, de meest zuidelijke, werd een kwadrant verwijderd. Onder het afgegraven deel bleek een dichtgegooide loopgraaf schuil te gaan, evenals sporen die van voor de Tweede Wereldoorlog dateren en duiden op grondbewerking, wellicht samenhangend met tabaksteelt.
Hoe interessant ook, op het eerste gezicht kon niet worden vastgesteld wat het doel van de stelling was die werd onderzocht, of door wie de stelling werd gebruikt.

Samenvattend kan gezegd worden dat het veldonderzoek een goed beeld gaf van de aanleg en de constructie van de veldversterkingen. Maar ten tijde van het veldwerk kon nog steeds niet onomstotelijk worden vastgesteld door wie de loopgraven waren aangelegd of gebruikt of wat het doel ervan was. Vondsten die in de primaire en secundaire vulling werden aangetroffen gaven op het eerste gezicht geen uitsluitsel. Een bonte verzameling aan vondsten was het resultaat van vier dagen onderzoek. Onder andere resten van prikkeldraad, patroonhulzen, een damesschoen, een hark, een schaar, een melkflesdop, spijkers, schakels van .50 patronen (een emmer vol), fragmenten van een handgranaat, een inktpotje, en nog veel meer, vooral kleine vondsten, konden worden geregistreerd. Bestudering van de sporen en het vondstmateriaal en de samenhang ervan zal hier wellicht antwoord op geven.

Op de laatste dag van het veldonderzoek, tijdens de afrondende werkzaamheden, werd een interessante ontdekking gedaan. Van de drie stellingen, waarvan er een uitgebreid was onderzocht vielen er twee er niet binnen de scope van het onderzoek en juist in een van deze twee stellingen werd een interessante vondst gedaan. Onder 30 centimeter humus ging een betonnen fundering schuil, waarin zes bevestigingsbouten waren gemonteerd. Helaas ontbrak het aan tijd en middelen om deze stelling te betrekken in het veldonderzoek, maar alles wees erop dat de fundering van een geschutsopstelling was gevonden. Hoewel het voorbarig is om conclusies te trekken, lijkt het erop dat deze fundering was bedoeld voor licht luchtafweergeschut.

Een voorlopige conclusie van de archeologen wil ik u niet onthouden. 'In oorsprong gaat het om een reserve- of oefenstelling van het Nederlandse leger uit 1940, of een oefenstelling van de Duitse Waffen-SS, met een lichte voorkeur voor de laatste optie. Dat het een (gedeeltelijk) hergebruik van Nederlandse stellingen betreft, is hierbij niet uit te sluiten'.
Inmiddels zijn de voorbereidingen voor een 'vervolg veldonderzoek' – op het moment van schrijven – in een gevorderd stadium. De bevindingen van de eerste opgravingswerkzaamheden zijn bekend maar nog in 'conceptrapport-fase'.
We kijken met spanning uit naar de het tweede deel van het veldonderzoek en het definitieve rapport.
Overigens bleek na afronding van dit eerste veldonderzoek, dat in de overgebleven derde stelling ook een betonnen fundering met bevestigingspennen schuilgaat. In het volgende informatiebulletin kunt u kennis nemen van de laatste bevindingen. Tevens zal worden vermeld in welke vorm en hoe u kennis kunt nemen van de inhoud van beide RAAP rapporten. In veel gevallen is het mogelijk een RAAP-rapport over uitgevoerd onderzoek na te bestellen.

Bronnen:
'Archeologisch onderzoek in een 'schuldig landschap': Concentratiekamp Amersfoort' door J.A.T. Wijnen en I. Schute 2010; RAAP-rapport 2197 Raap Archeologisch Adviesbureau BV Weesp

Bertus de Raaf

Op 20 juli 2010 werd een persbericht gepubliceerd met een bijzondere kop. 'Vermiste verzetsman Bertus de Raaf na 66 jaar thuis'. Het bericht informeerde de lezer over het lot van de twintigjarige Bertus de Raaf die in 1944 in een buitenkamp van Neuengamme om het leven was gekomen. Het was onbekend waar hij was begraven. Jarenlang tastte de familie in het duister over zijn laatste rustplaats, maar 66 jaar later, op 11 juni 2010 kwam daar verandering in.

'Het zenuwslopende wachten is voorbij: de uitslag van het DNA-onderzoek wijst definitief uit dat verzetsman Bertus de Raaf gevonden is. Het is de bekroning van een intensieve zoektocht in nauwe samenwerking met Duitse instanties en betrokkenen. Zijn familie, o.a. zus Trijn Kuilman (75), neef Bert de Raaf, toenmalige vriendin Els Kuiper (86) en de samen met hem opgepakte verzetsvriend Jan Hof (85) kunnen het nog nauwelijks geloven. Na 66 jaar eindelijk duidelijkheid over Bertus' lot en leven in Duitse gevangenschap'.

Voor meer informatie kunt u terecht op de website www.bertusderaaf.nl.

Een biografie over Bertus' broer Ab was aanleiding voor een nieuwe zoektocht waarbij aanwijzingen werden gevonden voor de mogelijke laatste rustplaats van Bertus. Belangrijke samenwerking en hulp werden verkregen van inwoners en vertegenwoordigers van het gemeentebestuur van Porta Westfalica. Ook landelijke instanties droegen bij aan de zoektocht naar Bertus en met resultaat. Met zekerheid kon worden vastgesteld dat de stoffelijke resten van Bertus waren gevonden. Het was ook duidelijk dat Bertus moest worden begraven in het graf van zijn broer Ab, met wie hij een zeer hechte band had gehad.

De dagen voorafgaande aan de begrafenis die plaatsvond op 29 juli 2010 bracht de familie met enkele betrokkenen Bertus terug naar Nederland. Hierbij werd de omgekeerde route gevolgd die Bertus aflegde toen hij naar Duitsland werd gevoerd. Onder meer Neuengamme, Kamp Amersfoort, Smilde en Emmercompascuum werden hierbij bezocht. Albertus (Bertus) de Raaf, zoon van Harmanna de Groot en Pieter de Raaf, werd donderdag 29 juli 2010 in het graf van zijn broer Ab begraven op begraafplaats aan de Holleweg 131 in Heiloo. Bertus werd slechts twintig jaar.

De Westdeutsche Rundfunk (WDR) en de Nederlandse televisie hebben verslag uitgebracht van deze bijzondere terugreis. Biograaf Vincent van de Vrede schrijft over Bertus' leven en terugkeer een boek dat bij Compaan uitgevers zal verschijnen.

Holocaust Memorial Day

Ellen ten Berge

De bevrijdingsdatum van Auschwitz, 27 januari 1945, is uitgeroepen tot Holocaust Memorial Day. Wereldwijd worden op Holocaust Memorial Day de slachtoffers herdacht van de Holocaust en andere genociden. In Nederland vindt Holocaust Memorial Day ieder jaar plaats op de laatste zondag in januari bij het Auschwitz Monument in Amsterdam.
In de week van 25 t/m 30 januari 2011 werden diverse activiteiten georganiseerd in verschillende steden door het hele land. In het herinneringscentrum bij Kamp Amersfoort werd, op uitnodiging van uitgeverij Verbum en de St. Nationaal Monument Kamp Amersfoort, op zondag 30 januari een lezing gehouden met als thema 'joodse onderduikers'. De twee sprekers die invulling gaven aan dit thema waren Ellen ten Berge en Prof. Arnold Heertje.

Ellen ten Berge, auteur van het boek 'Een kind voor mijn deur' (pag.25) schreef in dit boek het verhaal van het Amersfoortse gezin waar zij zelf deel van uitmaakte. In dit gezin werden vanaf 1943 drie onderduikers opgenomen, waaronder het joodse jongetje Gideon. Hoewel Ellen geen herinnering heeft aan de oorlogsperiode (ze werd in 1943 geboren), zijn de verhalen in het boek uit de eerste hand. Alle gezinsleden en onderduikers hebben de oorlog overleefd en konden na de oorlog hun verhaal vertellen.

'Persoonlijke verhalen over de oorlog zijn een belangrijk hulpmiddel om een brug te slaan tussen mensen van toen die het hebben meegemaakt en de mensen van nu die het niet hebben meegemaakt'. In haar lezing ging Ellen ten Berge in op vier verhalen uit het boek die haar persoonlijk geraakt hebben.

Het eerste verhaal betrof de Duitse buurvrouw die plots in huis verscheen en het ondergedoken joodse jongetje Gideon niet opmerkte, maar wel de verjaardagstaartjes. Het tweede verhaal was het verhaal van Ellen's vader die 'zijn stilzwijgen verbrak', betreffende de razzia in de herfst van 1944. Het derde verhaal betrof het joodse meisje Lida. Zij kampte met een schuldgevoel omdat zij zich niet kon verenigen met de keuze van haar ouders, die later in Sobibor werden vermoord.

Het vierde en laatse verhaal betrof 'De keuze van mijn ouders'. Ellen staat volledig achter de keuze van haar ouders om onderduikers in het gezin op te nemen, maar haar broer was kritischer. 'Zij hadden gekozen voor het belang van een wildvreemd jongetje in plaats van voor het belang van hun eigen kinderen'. Was het goed dat er onderduikers in huis werden genomen? Was dat niet een onverantwoord risico?

Het waren vragen die de dilemma's van 'onderduikgevers' illustreren.

Na de lezing signeerde Ellen ten Berge haar boek 'Een kind voor mijn deur'

Prof. Arnold Heertje introduceerde zijn verhaal als 'een persoonlijk verhaal over het ontsnapt zijn aan de gaskamer. Het is het verhaal van een persoon die het heeft overleefd via de weg van het onderduiken. Het is goed dat verhaal door te geven.'

Heertje, geboren in februari 1934 maakte deel uit van een - in Arnhem woonachtig – joods gezin dat bestond uit vader, moeder en drie kinderen. Heertje was de oudste van de drie kinderen. Op 6 september 1942 werd door zijn ouders, voor het eerst, de moeilijke beslissing genomen om de kinderen 'uit handen te geven' en onder te laten duiken. De drie kinderen werden naar Amsterdam gebracht, waar zij allen op een ander adres verbleven. Na enkele dagen, omdat het besef doordrong dat Amsterdam geenszins veilig was, werden de kinderen weer opgehaald. Dat bleek de redding voor het jongere zusje dat bij grootmoeder verbleef. Grootmoeder werd een dag later opgehaald en in Auschwitz vermoord.

In november 1942 begon de volgende onderduikperiode die tot het einde van de oorlog zou duren. Het was een periode waarin veel van verblijfplaats werd gewisseld. Heertje vertelde dat het een schok was te realiseren dat zijn onderduikperiode een verrijking was geweest. 'Onderduiken associeer je met andere zaken, maar niet met verrijking. Juist door die enorme verscheidenheid aan situaties kwam je in aanraking met andere mensen, met andere achtergronden, andere godsdiensten etc'.

Het persoonlijke en indrukwekkende verhaal werd afgesloten met de indringende woorden 'Na de oorlog waren mijn broer, zusje en ouders er nog... dat was niet de bedoeling'.

Prof. Arnold Heertje

Project 'Erfgoed van de oorlog' afgerond

Tussen 2007 en 2010 hebben 221 projecten subsidie ontvangen in het kader van het programma Erfgoed van de Oorlog van het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport. Het ministerie stelde in totaal ruim 23 miljoen euro beschikbaar voor het behoud en het toegankelijk maken van het belangrijkste erfgoedmateriaal uit de Tweede Wereldoorlog.

Het subsidieprogramma Erfgoed van de Oorlog was bedoeld om belangrijk materiaal uit en over de Tweede Wereldoorlog en de strijd in Nederlands-Indië te behouden en het gebruik ervan te stimuleren. Het programma richtte zich vooral op organisaties die erfgoedmaterialen beheren die betrekking hebben op de Tweede Wereldoorlog in Nederland, voormalig Nederlands-Indië, Suriname en de Antillen. Het behoud van waardevol erfgoedmateriaal uit en over de Tweede Wereldoorlog is van belang om ook in de toekomst een actieve omgang met dit verleden mogelijk te maken.

Met de verstrekte subsidies zijn onder meer archieven gedigitaliseerd, persoonlijke verhalen van ooggetuigen vastgelegd en veel historische bronnen digitaal toegankelijk gemaakt voor het brede publiek. Naast aandacht voor landelijk bekende thema's, is ook aandacht besteed aan regionale en lokale gebeurtenissen, evenals aan tot dusverre onderbelicht gebleven onderwerpen. Aan onze stichting werd subsidie toegekend voor het toegankelijk maken van de restanten van loopgraven en stellingen op het terrein van het voormalige Kamp Amersfoort.

De resultaten van het programma Erfgoed van de Oorlog staan beschreven in het boek 'Erfgoed van de Oorlog. De oogst van het programma', dat op 16 september 2010 tijdens de slotconferentie van het programma werd uitgereikt. De 'Loopgraven bij kamp Amersfoort' kregen een vermelding op pagina 67 van het boek dat na 16 september op grote schaal werd verspreid.

Beschermers van Kamp Amersfoort

Stichting Nationaal Monument Kamp Amersfoort stelt zich ten doel de herinnering aan Kamp Amersfoort levend te houden. Dat doen wij op drie verschillende manieren: wij herinneren de geschiedenis van deze plek, wij vragen bezoekers om zich te bezinnen op het verleden en wij zetten ons in om nieuwe generaties over Kamp Amersfoort te leren. Dat is het drieledige doel van onze stichting.

Voor onze werkzaamheden zijn wij volledig afhankelijk van giften en subsidies van derden. De kosten voor de instandhouding van het gebouw en het terrein worden betaald met de instellingssubsidie van het Ministerie van VWS, maar nieuwe projecten en ontwikkelingen vallen daar niet onder.

Eind 2009 hebben wij u daarom om steun gevraagd voor onze werkzaamheden, door middel van een acceptgiro die bij het informatiebulletin was gevoegd. Velen van u hebben hier positief op gereageerd, wij zijn hier zeer dankbaar voor en hopen dat u ook dit jaar de acceptgiro wilt invullen.

Wij zijn nu ook op zoek gegaan naar structurele ondersteuning voor ons werk. Daarom hebben wij de Beschermers van Kamp Amersfoort opgericht.

Wij vragen bedrijven en particulieren of zij Kamp Amersfoort willen ondersteunen met een structurele, jaarlijkse bijdrage. Door de ondersteuning van de Beschermers kunnen wij ons werk uitbreiden en ook langer lopende projecten opstarten. We willen ons educatief aanbod uitbreiden met beter documentatiemateriaal en onze huidige website vervangen door een meer dynamische en interactieve website. We willen ons lezingenaanbod uitbreiden en meer onderzoek doen ten behoeve van de nabestaanden. Dat alles kost geld. De bijdragen van de Beschermers zijn daarom essentieel voor ons.

Op dit moment gebruiken wij de bijdragen van de Beschermers voor drie concrete projecten.

Project 'Interviews oud-gevangenen'
Wij leggen met een gespecialiseerd interviewteam de getuigenissen van zoveel mogelijk oud-gevangenen vast. Op dit moment zijn er al bijna 70 interviews gehouden, wij willen er heel graag nog veel meer afnemen.

Project 'Kinderen van toen'
Dit is een nieuw educatief project, waarin de verhalen van personen die tijdens de oorlog kind waren, centraal staan. Met de verhalen van de kinderen van toen, hopen we de kinderen van nu te leren over de oorlog.

Project 'Stenen maquette'
Op het nieuwe terrein aan de noordzijde van de gedenkplaats willen we een maquette maken. Daarmee ontstaat er voor bezoekers en gidsen een extra informatiepunt, waar zij het gehele kamp (op schaal) kunnen bekijken.

Beschermers worden vermeld op onze website en krijgen een uitnodiging voor onze lezingen en herdenkingen. Ook zijn zij van harte welkom op onze (toekomstige) jaarlijkse themamiddag met een boeiend en actueel onderwerp. Tijdens een 'borrel met hapje' kunnen zij kennis maken met andere organisaties en particulieren, die Kamp Amersfoort een warm hart toedragen.

Wilt u meer weten over de Beschermers van Kamp Amersfoort? Of wilt u de stichting ondersteunen in haar werkzaamheden en ook Beschermer worden? Of weet u een bedrijf dat Beschermer zou kunnen worden? Neemt u dan gerust contact op, via info@kampamersfoort.nl of 033-4613129.

4 Mei Nationale herdenking

Op 4 mei is de gedenkplaats de gehele dag van 10:00 tot 22:00 uur opengesteld voor bezoekers. Om 11:00 uur is er een korte herdenkingsplechtigheid en een kranslegging bij de 'Stenen Man'. Deze herdenking is een initiatief van leraren en leerlingen van basisschool 't Ronde uit Leusden.

Gedurende de dag zullen gidsen voorzien in de behoefte aan informatie en (groeps)rondleidingen. De rondleidingen beginnen om 11:00, 12:00, 13:00, 14:00 en 15:00 uur.

Interviews

‘Interviews met oud-gevangenen - laat, maar voor velen gelukkig nog niet te laat’. Onder deze kop gaven op 9 december 2010 enkele medewerkers ruchtbaarheid aan hun werkzaamheden. Het betreft het vastleggen.

Sinds enige tijd zijn we systematisch bezig met het interviewen van oud-gevangenen, zowel in Amersfoort als op locatie thuis. Om vele redenen is dat jammer genoeg niet eerder gebeurd, maar we zijn blij met de mogelijkheden die we nu hebben. In de ruim zestig interviews die we tot nu toe hebben opgenomen zijn al heel wat bijzonderheden aan het licht gekomen die we nog niet kenden. Ook werden gebeurtenissen, die eerder door één persoon waren genoemd, al dan niet bevestigd.

Gelukkig is er nog een groot aantal oud-gevangenen dat ons te woord wil en kan staan. Daarbij komt dan niet alleen ‘Kamp Amersfoort’ ter sprake - sommigen hebben er maar enkele dagen of weken gezeten. Maar ook het kamp als onderdeel van een gang door verschillende kampen en gevangenissen en de manier waarop transporten plaatsvonden is voor ons waardevolle informatie. Soms kan iemand ons net dat kleine puzzelstukje geven dat ons nog ontbrak, of aanvullende informatie. We willen ook graag de achtergronden weten: waar en wanneer geboren, hoe is het begin van de oorlog beleefd, wat waren beweegredenen om in het verzet te gaan of waarom is iemand opgepakt, hoe verliep die arrestatie, waren er verhoren en hoe verliepen die. En na doortransport: wat gebeurde er in de kampen in Duitsland, hoe zijn de bevrijding en de terugkeer naar huis ervaren, heeft de gevangenschap sporen nagelaten in uw leven van na de oorlog? Uiteraard blijft het ’t verhaal dat van de oud-gevangene in kwestie, die bepaalt wat ter sprake komt. Mocht een familielid of een goede bekende bij het interview aanwezig willen zijn, dan stellen we dat zeer op prijs.

In eerste instantie richt het aansluitende onderzoek zich natuurlijk op Kamp Amersfoort. Daar is nog veel over te zeggen en te schrijven. We komen zoveel bijzondere thema’s tegen, dat het de moeite waard zou zijn om een of meerdere

‘Mütze ab!’ schalt door de studio

Kamp Amersfoort legt herinneringen oud-gevangenen vast

AMERSFOORT • De stichting Kamp Amersfoort legt de herinneringen van oud-gevangenen vast op film. Gisteren was het de beurt aan de 84-jarige Jan Houtkamp uit Doorn. „Ik hoop dat ik jullie niet verveel.“

RICHARD HOVING

Kamp Amersfoort begon in 2008 met het vastleggen van de verhalen van oud-gevangenen op film. In het eerste jaar werd een honderd oud-gevangenen geïnterviewd. Aan het eind van dit jaar stond de teller op tachtig. Of het project wilpertig jaar doorgaat, in afhankelijk van de financiën, zegt Eddy van der Pluijm namens de stichting Kamp Amersfoort. Interviewkandidaten bereikt, zegt Van der Pluijm. Bij de stichting zijn in totaal van 200 gevangenen bekend, die nog in leven zijn. „Daarnaast zijn er vergelijkbaar stand staan,“ zegt Van der Pluijm.

De 84-jarige Houtkamp uit Doorn, aanwezig voor de camera zijn verhaal te doen. „Ik heb altijd over mijn kamptijd gepraat. Dat moet je wel doen. Je moet het toe je af praten.“ De interviewers zijn voorbereid op opnieuw. Ze zijn alleen te raadplegen door deze medewerkers van het kamp en onderzoekers.

Het merendeel van de oud-gevangenen wonnen deze Dieke Oudesluijs, die zijn vaak te vind en te ontmoeten. Ze zijn vaak te vind en te ontmoeten, zegt Oudesluijs uit. Oudesluijs, die als vrijwilliger bij het kamp werkt, interviewt de gevangenen. Van den Berg, creatief directeur van A1 Studio, hanteert de camera.

Houtkamp is voor het interview naar zijn schoonzoon naar de

Kamp Amersfoort filmt de getuigenis van oud-gevangene Jan Houtkamp uit Doorn.

« Ik heb altijd over mijn kamptijd gepraat. Dat moet je doen. Je moet het van je af praten.

Jan Houtkamp

ARBEIDSINZET

Houtkamp zat bij de laatste verlaagd in het kamp. Hij werd als 15-jarige jongen in Buurtsen opgepakt, omdat hij zich niet had gemeld voor de Arbeidsinzet in Duitsland. „In december '44 kwam ik eindelijk weer thuis,“ zegt hij maar hoe lang ook nog.

Als Houtkamp het Duitse verzetspapier in het kamp bezorgde, deed hij dat compleet met Duitse brieven. „Achtergrond. Ritzen zoeken. Van den Berg vertelt ook dat de bewaarder SS'er Joseph Kitzla bijna geen actief verzetsmeg. „Een geschikt figuur die altijd zijn

hoofdverband bij zich had. Het was ook meer bezet. Maar ons kon hem niet meer lieten. Ik heb mij wel in mijn eigenen gebleven. Gelukkig heeft hij niet dood.“

Houtkamp werd op 15 januari 1944 op transport gesteld richting Mauthausen. Ze voer naar het richting station Amersfoort. Houtkamp, die verzwakt is door dysenterie, wordt van plek in een passagiers-gaan in bestemmingen. Het merendeel van de gevangenen wordt in vervoegen gedoodschoten. Houtkamp ziet van de Duitse wacht Houtkamp ziek voor de Duitse grens zijn de treinen te springen. „Ik hoopte de spoorlijk af en begon te lopen. Na een bewachter kon ik mee verdien. Ik stond tot mijn kanaal in de sneeuw en was uitgeput. Ik heb mij nooit meer zo eenzaam gevoeld als op dat moment.“

documentaires te maken - over bijvoorbeeld het ‘dagelijkse leven’ in het kamp, de verschillende commando’s, over de bewakers, over manier waarop de joden werden behandeld, over het thema religie, om maar een paar mogelijkheden te noemen. Mochten we daaraan toekomen - en de financiering daarvoor rond kunnen krijgen - dan zullen we onze interviewpartners nog eens uitdrukkelijk om toestemming vragen om bepaalde passages op te mogen nemen. Na het interview krijgen ze een ‘ruwe’ versie daarvan toegestuurd. We zien dat men daar over het algemeen blij mee is: het hele verhaal is in alle rust verteld.

Ook voor een breder onderzoek naar de Tweede Wereldoorlog zijn dit soort interviews van grote waarde. Het feit dat grote groepen Nederlanders vervolgens in Duitse kampen en fabrieken terecht zijn gekomen maakt dat ook verder onderzoek daarnaar van belang zou kunnen zijn.

Het project ‘Interviews’ wordt vastgelegd door St. Nationaal Monument Kamp Amersfoort en A1 Studio uit Amersfoort. Het team bestaat uit Dick van den Berg, Diete Oudesluijs en Eddy van der Pluijm.

4 Mei Stille Tocht

‘s Avonds om 19:00 uur start de Stille Tocht vanaf de gedenkplaats van Kamp Amersfoort. Vanaf 18:15 uur begint het verzamelen bij de gedenkplaats. Om 19:00 uur wordt de appelklok geluid, waarna de tocht aanvangt. De tocht leidt via ‘De Stenen Man’, Loes van Overeemlaan, Laan 1914 en de Dodeweg naar begraafplaats Rusthof.

Om 19:55 uur, leggen afgevaardigden van de gemeentebesturen van Amersfoort en Leusden een krans bij de vlaggen op de binnenplaats van Rusthof.

Om 20:00 uur is het overal in Nederland twee minuten stil. Daarna worden het ‘gedenkteken voor de onbekende soldaat’, de oorlogsgraven en het Russisch Ereveld bezocht.

16 Oktober Herdenking

Op vrijdag 16 oktober 1942 werden, ten zuiden van de Leusderheide, op het grondgebied van de gemeente Woudenberg nabij de Pyramide van Austerlitz, vijftien mannen geëxecuteerd. Twaalf mannen waren afkomstig uit het nabijgelegen Kamp Amersfoort. Zij hadden zich anti-Duits opgesteld of geuit en behoorden tot de categorie politieke gevangenen. Tot begin 1943 bestond deze categorie politieke gevangenen in Kamp Amersfoort hoofdzakelijk uit communisten, revolutionairen, geestelijken, verzetslieden en personen die de Duitse regels hadden overtreden.

Drie mannen waren afkomstig uit de gijzelaarskampen te Haaren en Sint Michielsgestel. In deze gijzelaarskampen werden onschuldige burgers gevangen gehouden. Hun gijzeling was ter afschrikking. Zij stonden met hun leven borg voor orde en rust. Een op 17 mei 1942 gepubliceerde verklaring van het Reichscommissariat liet weten: 'Wanneer het door de kuiperijen van de emigrantenclique te Londen tot geweldadige handelingen tegen Nederlanders en Duitsers in de bezette Nederlandse gebieden zou komen en de rust en orde verstoord zouden worden, dan staan deze gijzelaars met hun leven hiervoor borg'.

'Op een ochtend in mei 1942 stond de Gestapo aan de deur. Het was een uur of zes. Ze kwamen mijn vader ophalen. Hij wist dat het geen zin had zich te verzetten en vertrok in alle rust. Waarschijnlijk zag hij zijn noodlot toen al onder ogen. Mijn moeder lag na een zware operatie in het ziekenhuis en zou mijn vader nooit meer terugzien.
Ik probeerde diezelfde dag nog tevergeefs contact op te nemen. Vader werd overgebracht naar Haaren, waar een gijzelaarskamp was. Later bleek dat de Duitsers wraak wilden nemen vanwege aanslagen. Veel socialisten, communisten en vooral vakbondsmensen werden in die dagen opgepakt'.

Uit het getuigenverhaal van Henk Haantjes
(bron: www.4en5mei.nl)

Twee keer kwam het tot een executie van gijzelaars uit de Brabantse gijzelaarskampen. De eerste keer was op 15 augustus 1942 toen vijf gijzelaars werden gefusilleerd in een bos bij Goirle (Noord-Brabant) als vergelding voor een aanslag op een Wehrmachttrein in Rotterdam.
De tweede keer was op 16 oktober 1942 in Woudenberg waarbij drie gijzelaars werden geëxecuteerd. Deze executie was bedoeld als vergelding voor acties van het verzet in oost-Nederland.

Op aanwijzingen en na ondervraging van de voormalige commandant van Kamp Amersfoort (K.P. Berg) op 25 augustus 1945, werd drie dagen later het graf van de vijftien mannen gevonden. Een van de betrokken rechercheurs was Gerrit Kleinveld. Aan de onzekerheid van de nabestaanden kwam na identificatie een einde. De slachtoffers kregen een waardiger rustplaats en de plek van de executie en van het voormalige massagraf raakte in de vergetelheid. Het zou tot 1992 duren voordat de plek, door inspanning van het bestuur van de Stichting Gijzelaars Beekvliet en Haaren, weer onder de aandacht werd gebracht.
Ook oud-rechercheur Gerrit Kleinveld was hierbij betrokken. Sinds 1992 staat op de plek van de executie een eenvoudig monument dat bestaat uit een zwerfkei en twee gedenkplaten. Jaarlijks op 16 oktober wordt er een herdenkingsplechtigheid gehouden.

De herdenkingsplechtigheid in 2010 werd bijgewoond door nabestaanden, belangstellenden en vertegenwoordigers van diverse organisaties. Wethouder Judith Ravestein-van Endhoven vertegenwoordigde het gemeentebestuur van Woudenberg. Daarnaast waren er afgevaardigden en belangstellenden van de Stichting Nationaal Monument Kamp Amersfoort en de Stichting Gijzelaars Beekvliet en Haaren. Tijdens de plechtigheid werden bloemen gelegd en gedichten voorgedragen. Een trompettist gaf het signaal voor de gedachtenisstilte.
Na afloop van de herdenking kwamen de aanwezigen bij elkaar in restaurant Bergzicht.

Wilt u meer informatie over de herdenking op 16 oktober, dan kunt u contact opnemen met de St. Gijzelaars Beekvliet en Haaren of met het secretariaat van de St. Nationaal Monument Kamp Amersfoort.

Stichting Gijzelaars Beekvliet en Haaren
J.M. Peet (secretaris)• Wezenlaan 197, 6531 MP Nijmegen

De namen van de drie gijzelaars die op 16 oktober 1942 werden geëxecuteerd zijn:

Jan Haantjes (01-09-1886)
Jacobus van den Kerkhoff (10-10-1898)
Heinrich Wilhelm Lucas Vrind (02-06-1913)

De namen van de twaalf gevangenen uit Kamp Amersfoort die met hen werden geëxecuteerd zijn:

Dirk Bannink (22-11-1914)
Hendrik van Dam (26-09-1889)
Jan Cornelis Endeveld (14-12-1914)
Wilhelmus van Ewijk (28-04-1900)
Albert Jan Gerritsen (09-03-1890)
Pieter Adrianus van Heijninge (18-07-1903)
Aaldert Jacob IJmkers (31-07-1896)
Jacobus Hindrichs Kors (21-05-1909)
Daniel van der Meulen (04-02-1896)
Evert Oijevaar (19-05-1897)
Johannes Hendrikus Eusebius Roebers (07-09-1886)
Jacobus van Veen (26-09-1900)

Vormingscentrum Beukbergen

Gidsen van Nationaal Monument Kamp Amersfoort verzorgen niet alleen rondleidingen voor algemeen publiek, maar tevens voor 'uniformdragers'. Een groot deel van de militairen die een bezoek aan Kamp Amersfoort brengt, doet dat vanuit een bijeenkomst in Vormingscentrum Beukbergen.

Het Vormingscentrum Beukbergen biedt conferenties en trainingen aan voor al het defensiepersoneel. Het centrum biedt onderdak aan alle geestelijk verzorgers die Defensie rijk is. Hun taak is er op gericht militairen te ondersteunen en geestelijk weerbaar te maken bij hun taak in binnen en buitenland. Ook de expertise van Kamp Amersfoort wordt aangesproken. Vanuit de geschiedenis van het kamp worden lijnen naar het heden doorgetrokken. Ervaren rondleiders leggen accenten waar dat past. Dan wordt duidelijk waarom moet worden vastgehouden aan zekere normen en waarden en het belang van de juiste keuzen.

Karel Kreuning, verbonden aan Nationaal Monument Kamp Amersfoort als onderzoeker en publicist, belicht in een artikel de oorsprong en ontwikkeling van Vormingscentrum Beukbergen. Tevens wordt de samenwerking tussen het vormingscentrum en de Stichting Nationaal Monument Kamp Amersfoort onder de loep genomen. Waarom is deze samenwerking zo interessant?

Aan het artikel werd bijgedragen door Commandeur Henk Itzig Heine, directeur Personeelsbeleid van de Hoofddirectie Personeel (HDP), Henk Wind, gids bij Kamp Amersfoort en oud-geestelijk verzorger en ds. Ruurd van der Weg, predikant-directeur Vormingscentrum DGV Beukbergen.

U vindt het artikel op onze website via de link www.kampamersfoort.nl/beukbergen.pdf

Eerder schreef Karel Kreuning een serie artikelen over de 'nauw verbonden buren' van de gedenkplaats van Kamp Amersfoort en een serie artikelen over markante personen. U kunt ze nalezen via www.kampamersfoort.nl/zacstc.html

Schakers uit Sliedrecht

Half december 2010 verscheen in diverse kranten de volgende aankondiging: 'Jubileumboek 'De kronieken van Schaakvereniging Sliedrecht' wordt uitgereikt in Kamp Amersfoort'. Aangezien de datum van de uitreiking net na de productiedatum van dit informatiebulletin viel, kon helaas geen verslag van de uitreiking in dit nummer worden opgenomen. Het verslag houdt u dus tegoed. Om alvast de vraag te beantwoorden wat de relatie is tussen Schaakvereniging Sliedrecht en Kamp Amersfoort, volgt hieronder de tekst van het persbericht. Het mag duidelijk zijn dat we zeer vereerd zijn met het aanbod van de schaakvereniging.

Jubileumboek 'De kronieken van Schaakvereniging Sliedrecht' wordt uitgereikt in Kamp Amersfoort

Het jubileumboek van Schaakvereniging Sliedrecht inzake het 75-jarig bestaan is binnen een maand na de uitgifte al een groot succes. De lovende kritieken en recensies geven aan dat auteur Jerry van Rekom een juiste invulling heeft gegeven aan de geschiedschrijving van niet alleen Schaakvereniging Sliedrecht, maar ook over de historie van Sliedrecht en de schaakontwikkelingen in het algemeen.

In het bijna 400 tellende boek hebben de verhalen uit de oorlogsjaren 1940-1945 ook de belangstelling getrokken van Kamp Amersfoort. In dat kamp werden op 16 mei 1944 vele Sliedrechters gestopt na de razzia op diezelfde dag. Ook Piet Parel en Bas van der Starre behoorden tot de opgepakten. In het kamp ontstond een mooie vriendschap tussen de secretaris van de schaakvereniging, P.C. Parel, en Van der Starre. Parel leerde Van der Starre ook schaken. Later is de vriendschap voortgezet; Van der Starre werd lid van de schaakvereniging en door te trouwen met het nichtje van Parel werd deze ook nog eens zijn oom.

In 'De Kronieken van Schaakvereniging Sliedrecht; 1935-2010' doen zowel Anja van der Starre (dochter van Bas) en P.C. Parel verslag van de tijd in Kamp Amersfoort. Het boekwerk zal op 26 februari 2011 aan Kamp Amersfoort worden aangeboden. Dat zal op een ludieke wijze plaats gaan vinden, waarbij familieleden van betrokkenen aanwezig zullen zijn, alsmede bestuursleden van Schaakvereniging Sliedrecht.

Naast de verhalen over de genoemde oorlogsperiode staan er in het jubileumboek nog veel meer unieke verhalen over de tijden vanaf 1935 tot 2010. Het boek is dus niet alleen geschreven voor de leden van Schaakvereniging Sliedrecht, maar in principe voor een veel breder publiek.

Het jubileumboek is aan te schaffen door € 28,- (dat is incl. verzendkosten) over te maken naar 35.93.01.770 t.n.v. penningmeester Schaakvereniging Sliedrecht m.v.v. naam en adres. In Sliedrecht is het boekwerk ook bij Boekhandel De Waard verkrijgbaar.

‘Oorlog zonder vader’

Martine Letterie is historica en schreef kinderboeken over vele perioden in de geschiedenis. Het boek ‘Oorlog zonder vader’ gaat voor het eerst over haar eigen geschiedenis: de arrestatie van haar grootvader en de zware rol die daarmee op de schouders van haar vader kwam te rusten. Haar grootvader stierf in 1942 in Kamp Neuengamme.

Auteur Martine Letterie over het boek ‘Oorlog zonder vader’:
Ik schrijf sinds 11 jaar historische jeugdboeken en vanaf het begin heb ik dit boek willen schrijven, over de geschiedenis van mijn vader en grootvader tijdens de Tweede Wereldoorlog.

Op 26 juni 1941 werd mijn grootvader Martinus Letterie opgehaald door de Nederlandse politie, in opdracht van de Duitse Sicherheitsdienst. Hij was een van de 400 communisten die op 25 en 26 juni 1941 werden opgepakt, tijdens de Aktion CPN.

Mijn grootvader werd gelijk op transport gezet naar Kamp Schoorl, daar bleef hij geïnterneerd tot half augustus 1941. Elke week mocht hij een briefkaart naar huis schrijven, die kaarten heeft mijn vader allemaal nog. Mijn grootvader behoorde tot de eerste groep van 195 gevangenen die van Kamp Schoorl naar Kamp Amersfoort gebracht werden. Hij had kampnummer 6. Hiervandaan mocht hij elke maand een brief schrijven op voorgedrukte formulieren. Zijn laatste brief is van 7 december 1941, daarna werd hij op transport gesteld naar concentratiekamp Neuengamme. Hij kwam daar op 13 december 1941 aan en overleed op 25 januari 1942. Als doodsoorzaak werd vlektyfus opgegeven.

In mijn boek vertel ik het verhaal van mijn vader, die als jongen van 9 zijn vader verloor en daarna tijdens de oorlog de verantwoordelijkheid voelde voor zijn gezin. Hij was de oudste van drie kinderen. Tijdens een fietstocht had zijn vader hem gevraagd voor zijn moeder, zus en broer te zorgen.

Met mijn boek wil ik de geschiedenis van de Tweede Wereldoorlog levend houden voor kinderen. En ik denk dat het belangrijk is dat zij het lezen, omdat kinderen nu er geen idee van hebben dat ook communisten vervolgd werden, als ze al weten wat communisten zijn. Ik hoop dat mijn boek bijdraagt aan het besef van kinderen dat de vrijheid van meningsuiting een belangrijk goed is.

Auteur Martine Letterie
Uitgever Leopold B.V.
ISBN 9789025852092

5 Mei Dag van de vrijheid

De gedenkplaats van Kamp Amersfoort is de gehele dag van 10:00 tot 18:00 uur opengesteld voor bezoekers. Gedurende de dag zullen gidsen voorzien in de behoefte aan informatie en (groeps-)rondleidingen. De rondleidingen beginnen om 11:00, 12:00, 13:00, 14:00 en 15:00 uur.

9 Mei Overwinningsdag

Op 9 mei wordt in de voormalige Sovjetstaten de Tweede Wereldoorlog herdacht. In Amersfoort en Leusden worden de gevallenen uit de voormalige Sovjet-Unie herdacht op het Ereveld naast begraafplaats Rusthof en bij het monument Koedriest. Het programma voor 9 mei 2010 is nog niet bekend, maar zal gepubliceerd worden op de websites www.russisch-ereveld.nl en www.kampamersfoort.nl

19 april 2011

Op 19 april 1945 werd 'Kamp Amersfoort' officieel overgedragen aan het Nederlandse Rode Kruis dat werd vertegenwoordigd door mevrouw L.H.M.A. van Overeem – Ziegenhardt. Een dag later vertrok de Duitse kampleiding. Kamp Amersfoort, met de laatste ca. 480 gevangenen, was min of meer bevrijd, hoe onzeker die bevrijding op dat moment ook was. Jaarlijks op 19 april wordt de overdracht aan het Rode Kruis tijdens een bijeenkomst herdacht.

Het programma voor de herdenking op dinsdag 19 april 2011 wijkt af van voorgaande jaren. Voor oud-gevangenen zal er meer tijd beschikbaar zijn om elkaar in informele sfeer te ontmoeten. Zij worden in de gelegenheid gesteld om, voorafgaand aan het officiële gedeelte, bijeen te komen en een lunch te gebruiken. Ook het verloop van de plechtigheid bij de Stenen Man, de kranslegging, zal anders zijn dan voorgaande jaren. We willen hiermee lange wachttijden voor oud-gevangenen voorkomen.

Twee sprekers willen wij vast aankondigen. Zowel oud gevangene Nico Starrenburg als Dr. Wichert ten Have, directeur Holocaust en Genocide-studies van het NIOD zijn bereid gevonden om het woord tot u te richten. Ook zal de winnaar van de dichtwedstrijd 'Dichter bij 4 mei' zijn of haar gedicht voordragen. Het Nationaal Comité 4 en 5 mei (www.4en5mei.nl), de organisator van de dichtwedstrijd, zal binnenkort de winnaars bekendmaken.

De muzikale- en vocale begeleiding wordt dit jaar verzorgd door de Regimentsfanfare "Garde Grenadiers en Jagers" (RFGGJ) van de Koninklijke Landmacht onder leiding van dirigent 1e Luitenant Harry van Bruggen, en het gemengd koor Toonkunst Plus Amersfoort onder leiding van dirigent Harry van Wijk.

Ook Frans van den Berg, de zoon van gevangene 'Frans de kok', zal aanwezig zijn. In 1945 vroeg Loes van Overeem aan de toen 15-jarige Frans om de klok te luiden voor het laatste appèl. De klok, die in de oorlogsjaren de appèls aankondigde, wordt uitsluitend nog geluid op 19 april en op 4 mei. De appèlklok zal twee minuten stilte aankondigen. Daarna start het defilé naar het monument De Stenen Man, of officieel 'Gevangene voor het vuurpeloton', waarbij de eerste krans wordt gelegd door twee oud-gevangenen.

De herdenking is bedoeld voor alle belangstellenden. Het bestuur van de St. Nationaal Monument Kamp Amersfoort nodigt daarom iedere geïnteresseerde van harte uit om bij de plechtigheid aanwezig te zijn.
Meer informatie over de herdenking, het programma en de aanmeldingsprocedure leest u in de uitnodiging die eerder werd verzonden, of op de website www.kampamersfoort.nl.

‘Een kind voor mijn deur’

Verhalen van vroeger kunnen jongeren bekendmaken met oorlog, onderdrukking en verzet. Ze kunnen de ontvankelijkheid voor historische gebeurtenissen vergroten. Zo’n verhaal van vroeger is te lezen in het boek Een kind voor mijn deur.

Bijzonder in dit boek is dat tien mensen van verschillende leeftijd en positie (moeder Ten Berge, de drie onderduikers en haar zes kinderen) over één situatie getuigen. Hierdoor krijgt het boek een extra lading. De spannend en beeldend beschreven herinneringen geven niet alleen een indringende kijk op het dagelijkse leven in oorlogstijd, maar emotioneren tegelijkertijd door de soms schrijnende, dan weer bemoedigende en ook komische verhalen over de onderduikperiode en de jaren daarna. De lezer wordt geprikkeld om zelf na te denken over onderwerpen als oorlog, onderdrukking en onderduiken. Bovendien kunnen de getuigenissen uit het boek aanleiding vormen om zelf in de directe omgeving van familie, kennissen en klasgenoten, op onderzoek te gaan naar verhalen over en ervaringen met oorlog en onderdrukking uit een ver of recent verleden.

Stel je een gezin met jonge kinderen voor. Het gezin heeft het goed, ondanks de economische crisis. De ouders en kinderen wonen in een mooi huis in een prettige Nederlandse stad. Dan is het oorlog. Een paar dagen wordt er gevochten. Vreemde soldaten blijven. Zij spreken een andere taal. De buren moeten verhuizen, omdat een officier van dat vreemde leger er gaat wonen met zijn vrouw en kind. De kinderen in het gezin moeten voorzichtig zijn, vooral als er twee meisjes, tieners al, en een kleine jongen bij komen wonen. Op deze kinderen wordt gejaagd door de vreemde soldaten. Het gezin krijgt nog een kind. Dan is de oorlog voorbij en heeft iedereen in het mooie huis het overleefd. Er komt nog een kind. Heel veel jaren later vertellen de kinderen en jongeren van toen over hun ervaringen in die tijd. De moeder van het gezin heeft ook haar herinneringen vastgelegd. Haar op één na jongste dochter, een zuigeling nog in die tijd, heeft de verhalen verzameld in dit boek dat stilstaat bij wat er toen gebeurde en welke invloed dit op hun levens had.

Ellen ten Berge (1943) werkte ruim twintig jaar in het randgroepjongerenwerk; als vrijwilliger, onderzoeker en docent.

Auteur Ellen ten Berge
Uitgever Verbum
ISBN 9789074274487

Oproep Sachsenhausen

Na het opheffen van de Stichting Nederlandse Vriendenkring Sachsenhausen (Oud-Gevangenen KZ) is oud-gevangene J. Snep het afgelopen jaar de Nederlandse vice-president van het Internationale Sachsenhausen-Comité geworden. Op verzoek van het Internatiale Sachsenhausen-Comité heeft de vereniging Kinderen van Verzetsdeelnemers 1940-1945 een commissie opgericht onder zijn voorzitterschap om o.a. de herdenking in Vugt voort te kunnen zetten en om regelmatig weer een Nederlandse groep van betrokkenen aan te spreken en de fakkel door te kunnen geven aan jongere generaties. Blijvende Nederlandse betrokkenheid - ook bij het beleid van de Gedenkstätte - is een wens, die een aantal oud-gevangenen en hun familie koesteren.

Als u belangstelling heeft stuurt u uw adresgegevens dan naar het Secretariaat De Vereniging Kinderen van Verzetsdeelnemers 1940-1945, c/o Hans van Ekelenburg Rillandhoeve 30, 3137 EJ Vlaardingen, tel: 010-4749463, e-mail: info@verzetskinderen.nl.

‘Prikkeldraad’

De film ‘Prikkeldraad’, een documentaire van Bob Entrop, ging op 26 september 2010 in première op het Nederlands Filmfestival in Utrecht. Op 18 november 2010 werd de documentaire herhaald in het bezoekerscentrum van Nationaal Monument Kamp Amersfoort.

De vader van filmmaker Bob Entrop heeft tussen 1943 en 1945 in de kampen Altengrabow en Muhlberg a/d Elbe als krijgsgevangene doorgebracht en daar het boek PRIKKELDRAAD over geschreven. Hij behoorde tot de grote groep militairen die in 1943 de keuze kreeg zich vrijwillig te melden of onder te duiken. De meesten waren na de mobilisatie gewoon weer aan het werk gedaan. Nu, 65 jaar later, spreken zes mannen tussen de 90 en 96 jaar, voor het eerst, rijkelijk geïllustreerd met uniek beeldmateriaal en opnames in de voormalige kampen, over hun krijgsgevangenschap en waarom ze zich vrijwillig hebben gemeld. De filmmaker ontdekt op zijn zoektocht dat deze groep militairen na de bevrijding bij terugkomst in Nederland niet met open armen is ontvangen. Net zoals zijn vader hebben de meesten daarom nooit meer over die tijd gesproken.

Samenstelling, camera en regie Bob Entrop
Camera assistentie Arda Nederveen
Geluid Kees van Gool Muziek en mixage Jeroen Goeijers Montage
Haukje Heuff en Bob Entrop Productie Nicole Neefs
Geproduceerd door SOL FILMproduktie bv ©2010, Lengte 58’.

Deze film kwam tot stand in het kader van Erfgoed van de Oorlog, Ministerie van VWS.

De DVD ‘Prikkeldraad’ is verkrijgbaar bij SOL FILMproduktie en bij Nationaal Monument Kamp Amersfoort.
SOL FILMproduktie, 4801 BA Breda, tel. 076-5220080, mob. 06-22799420. E-mail info@solfilmproduktie.nl
website www.solfilmproducties.nl

In Memoriam

Het bestuur kreeg bericht van het overlijden van de oud-gevangenen:

Hendrik Boltjes, geboren te Amsterdam op 14 september 1915, overleden op 6 juni 2010.
J.G. Vernooy uit Leerdam
Maarten Kraaijeveld, geboren te Sliedrecht op 7 mei 1924, overleden op 6 augustus 2010.
Jo America, geboren op 6 maart 1921 in Valkenburg, overleden op 3 oktober 2010 te Vlijmen.
Sijmen Zandberg, geboren op 3 januari 1924 te Bergum, overleden op 7 oktober 2010 te Kollum.
Willem Hendrik Olnon, geboren te Amsterdam 1 juni 1917, overleden op 27 november 2010.
Berend Jan Tolkamp, overleden 3 december 2010 op 89 jarige leeftijd.
Stoffel Warnaar, geboren 23 februari 1926, overleden op 24 december 2010 te Maassluis.
J. van Leeuwen, Papendrecht, overleden op 4 januari 2011

Vanaf deze plaats wordt onze deelneming uitgesproken.

St. Nicolaasfeest 1942 Block IIIC

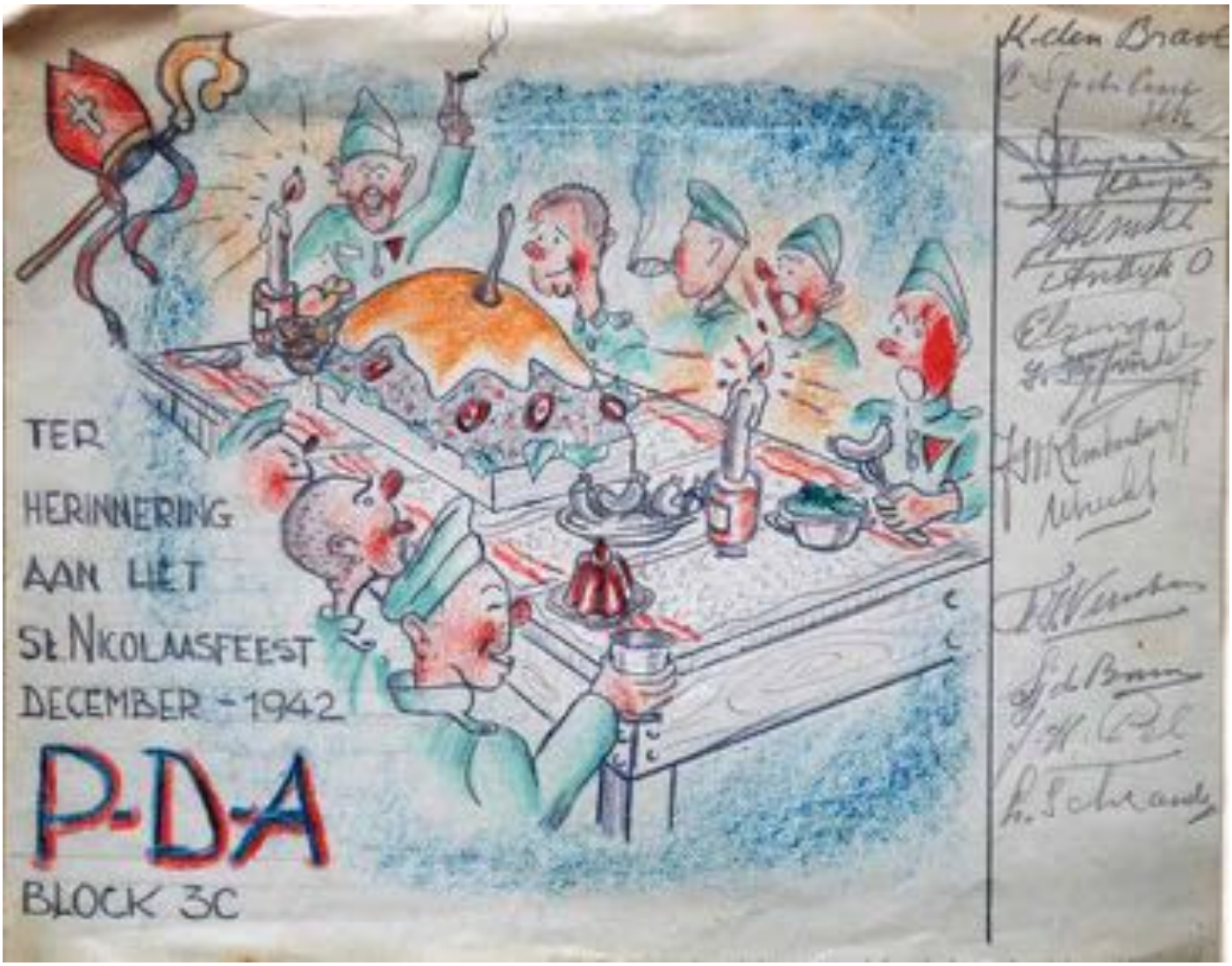

In de nalatenschap van zijn vader trof Niek Verschoor een tekening aan waarvan hij een digitale kopie naar de gedenkplaats stuurde. De tekening werd gemaakt ter herinnering aan het St. Nicolaasfeest in december 1942 in het P.D.A. in Block IIIc. Op de Sinterklaas-tekening en op een andere lijst die werd aangetroffen in de nalatenschap stonden de namen van een aantal medegevangenen vermeld.

Niek's vader Frederik Hendrik Verschoor (1915-1990) werd op 19 september 1941 in Voorburg gearresteerd. Na een verblijf van drie of vier dagen in het hoofdbureau van politie (van der Duynstraat) in Scheveningen werd hij op 22 of dinsdag 23 september 1941 overgebracht naar het Oranje-hotel, eveneens in Scheveningen. Op 10 januari 1942 werd hij met de trein overgebracht naar Amersfoort en in het P.D.A. ingeschreven onder nummer 484 (in Block IIIc). Ruim een jaar later, op 13 januari 1943, werd hij vrijgelaten.

In de nalatenschap bevinden zich 2 tekeningen. Een portret van F.H. Verschoor getekend door H. Slagt en een portret getekend door (Huib) Schuk of Schuh, gedateerd 23 oktober 1942.

Op de Sinterklaaskaart staan de namen van: Klaas den Brave, Cor Spitsbaard, … , Jan Hemke, Elzinga, Ies Vijfvinkel, Jan Klinkenberg, F.H. Verschoor, Sj. de Bruin, J.H. Pel en L. Schrande.

Op een andere lijst staan de namen en adressen van: Huib Schuk(h) Bunderstraat Meersen Limburg, Martin Huijbers Spijkerlaan 30 Arnhem, Koos Leijerink Pootstraat 108 Delft, Alex v.d. Laan Bezuidenhout 299 Den Haag, Nico Peters Goudenregenstraat 154 Den Haag, Kees v. Bohemen Gerard Kellerstraat 90 Den Haag, Dirk Koorevaar Rubroekstraat 72b Rotterdam, Jan Hemke Andijk (Oost), Jan Klinkenberg Dr. Jacoblaan 24 Utrecht, Klaas den Brave caféhouder Woudbrugge, H. v. Rooij Vijzelgracht 28 Amsterdam-C en Cor Spitsbaard Wilgstraat 6 Utrecht.

Wilt u reageren, heeft u meer informatie over het Sinterklaas-feest van 1942 of meer informatie over de genoemde personen, wilt u dan contact opnemen met ons secretariaat via telefoonnummer 033-4613129 of e-mailadres info@kampamersfoort.nl.

Sanitäter in Block IV

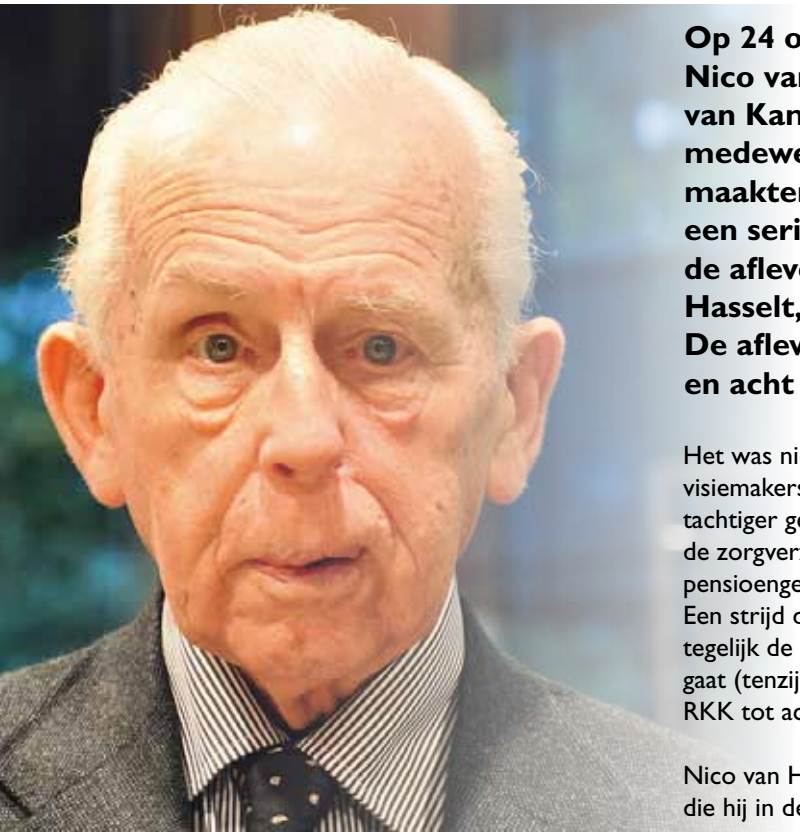

Op 24 oktober 2009 bracht oud-gevangene Nico van Hasselt een bezoek aan de gedenkplaats van Kamp Amersfoort. Hij werd vergezeld door medewerkers van RKK Televisie die opnames maakten voor het programma 'Allemachtig 80!', een serie portretten van actieve tachtigers. Een van de afleveringen was gewijd aan huisarts Nico van Hasselt, op het moment van uitzending 86 jaar. De aflevering werd uitgezonden op 12 januari 2010 en acht maanden later nog eens herhaald.

Het was niet verwonderlijk dat Van Hasselt was uitgekozen door de televisiemakers. Als oudste nog werkende huisarts mag hij met recht actieve tachtiger genoemd worden. 18 jaar lang voerde Van Hasselt strijd tegen de zorgverzekeraars die wilden beletten dat hij na het bereiken van de pensioengerechtigde leeftijd zijn dienende taak als huisarts voortzette. Een strijd die hij won. Het fragment waarbij Van Hasselt met twee treden tegelijk de trap oploopt, en terloops meldt dat hij bewust niet met de lift gaat (tenzij naar de negende verdieping) bevestigt de benoeming door de RKK tot actieve tachtiger.

Nico van Hasselt is niet zomaar huisarts geworden. Het was een gelofte die hij in de oorlog aan zichzelf deed toen hij in gevangenschap verkeerde.

In maart 1943 werd de 19 jarige student Van Hasselt gearresteerd en naar de SD in Arnhem gebracht. Daar verbleef hij drie weken voordat hij naar Kamp Vught werd overgebracht. Op 14 juli 1943 wist hij uit Vught te ontsnappen en besloot om met een motorboot naar Engeland uit te wijken. Motorpech zorgde ervoor dat hij in handen viel van de Duitse Marine en in het Huis van Bewaring aan de Weteringschans in Amsterdam belandde. In september 1944 werd hij overgebracht naar Kamp Amersfoort. Het lot was hem gunstig gezind. Mevrouw van Overeem van het Rode Kruis - die hem herkende van haar bezoeken aan de Weteringschans - zorgde ervoor dat hij werd ondergebracht in de ziekenbarak, met een ziekte waar hij nog nooit van had gehoord. Enkele dagen later kreeg hij een aanstelling als verpleger in het gevangenenkamp. Na acht maanden gevangenschap werd hij samen met andere gevangenen naar Scheveningen overgebracht waar hij korte tijd later door de geallieerden werd bevrijd.

Van Hasselt kwam zijn belofte na. Daar moest geen zorgverzekeraar tussen komen. 'Leeftijd is geen belemmering om patiënten te blijven dienen' is zijn stelling.

Tijdens zijn bezoek in 2009 schonk Nico van Hasselt ons iets bijzonders. Het was het bandje dat hij op zijn kampkleding droeg en dat hem kenmerkte als verpleger in Block IV, de ziekenbarak. Het bandje verschafte hem enkele voorrechten en stelde hem in staat zijn medegevangenen te helpen. In mei 2010 ontvingen wij enkele documenten, waaronder vijf verschillende biljetten kampgeld uit het P.D.A.

De uitzendingen van 'Allemachtig 80!' zijn via www.uitzendinggemist.nl te bekijken.

Oproep bakker Aalt Dooyewaard

In de bossen bij Drie was een ondergrondse schuilplaats ingericht die op 11 december 1944 werd ontdekt door medewerkers van de SD. Het gevolg van deze vondst zou de geschiedenis ingaan als 'Het drama bij Drie'. Mevrouw Kamphorst-Dooyewaard, dochter van een van de slachtoffers van dit drama, is op zoek naar meer informatie over haar vader.

Bakker Aalt Dooyewaard uit Ermelo (geb. 15-08-1906) werd door medewerkers van de SD gearresteerd bij de woning van de familie Born in Drie. Eerder hadden SD'ers die op zoek waren naar een illegale zender, een schuilhol en twee telegrafisten aangetroffen. Vervolgens hadden zij zich naar de naburige woning van de familie Born begeven. Daar werden de gezinsleden gearresteerd. Zoon Jannes werd ter plekke doodgeschoten toen hij wilde vluchten. De 38 jarige bakker Aalt Dooijewaard uit Ermelo, die niets van doen had met de zender en de ondergrondse schuilplaats, was in de buurt om brandhout voor zijn bakkersoven te bestellen.

Aalt Dooyewaard werd na zijn arrestatie naar de Koning Willem III kazerne in Apeldoorn gebracht en op 19 december 1944 naar Kamp Amersfoort overgebracht. In Kamp Amersfoort werd hij ingeschreven onder nummer 9609. Als arrestatiereden werd aangetekend 'Politisch'.

Op 2 februari 1945 maakte Dooyewaard deel uit van een transport naar Neuengamme waar hij werd geregistreerd onder kampnummer H70719. Slechts 21 dagen later overleed hij in KZ-Aussenlager Spaldingstrasse, een buitenkamp van Neuengamme. Op 27 februari 1945 werd Aalt Dooyewaard begraven op de begraafplaats in Ohlsdorf/Hamburg. Zes jaar later werd hij overgebracht naar Ermelo waar hij in oktober 1951 zijn laatste rustplaats kreeg.

Mevrouw Kamphorst-Dooyewaard is op zoek naar personen die haar vader, in de periode van zijn gevangenschap, hebben gekend of hebben meegemaakt. Heeft u informatie en wilt u reageren, wilt u dan contact opnemen met ons secretariaat via telefoonnummer 033-4613129 of e-mailadres info@kampamersfoort.nl ?

Kopie ITS archief voor Frankrijk

Het International Tracing Service (ITS) in Bad Arolsen (Duitsland) bevat een groot archief met informatie over meer dan 17,5 miljoen slachtoffers van de nazi's. Het gaat daarbij onder meer om mensen die in concentratiekampen hebben gezeten, dwangarbeid en naoorlogse emigratie.

Op 14 december 2010 werd door het ITS bekend gemaakt dat het Franse Nationaal Archief (Archives Nationales) 6.500 gigabyte aan data, bestaande uit digitale documenten uit het ITS archief, ontving. Na Israël, de VS, Polen, Luxemburg en België is Frankrijk het zesde land dat gebruik kan maken van het omvangrijke bestand over Nazi-vervolging, dwangarbeid en naoorlogse emigratie. 'Onderzoekers kunnen nu op nog meer locaties zoeken in de documenten van het ITS', aldus de directeur van het ITS Jean-Luc Blondel. 'Ik hoop dat deze data-uitwisseling nuttig blijkt voor historisch onderzoek en dat de onderlinge verbondenheid onze organisaties naar voren brengt'.

In overeenstemming met het besluit van de Internationale Commissie die toezicht houdt op het werk van de elf lidstaten (België, Frankrijk, Duitsland, Groot-Brittannië, Griekenland, Israël, Italië, Luxemburg, Nederland, Polen en de VS) heeft elk van deze lidstaten het recht om een digitale kopie van het ITS archief op te vragen.

Ook Nederland zou aanspraak kunnen maken op een kopie van het omvangrijke ITS archief. Op 21 oktober 2010, ruim anderhalve maand voordat bekend gemaakt werd dat Frankrijk een kopie ontving, brachten enkele medewerkers van het NIOD een bezoek aan het ITS. Onder de kop 'NIOD Strives for Access to ITS Data' werd op de ITS website bekendgemaakt dat de Nederlandse prioriteit uitgaat naar externe toegang tot de digitale database, boven het verkrijgen van een kopie van de ITS data. Moeilijkheden met betrekking tot de privacy wetgeving werden niet voorzien.

Voor meer informatie www.its-arolsen.org (Latest info).

‘Fatale afgunst’

Halverwege vorig jaar werden we door de heer P.G. (Gijp) Kreukniet in de gelegenheid gesteld om zijn plakboeken en andere documenten, waaronder het boek ‘Fatale Afgunst’, in te zien. Gijp Kreukniet is een regelmatige terugkerende bezoeker van onze april-herdenkingen en we waren erg geïnteresseerd in zijn verhaal. Zijn verhaal is het verhaal van de groep Gorcumers van de Oktoberrazzia.

In het voorjaar van 1944 namen de Gorcumse stadsbestuurders een aantal maatregelen om voorbereid te zijn op een geallieerde invasie. De N.S.B. burgemeester H. Höltke gaf opdracht tot het samenstellen van een lijst van Gorcumers welke als ‘raddraaiers’ of als ‘oproerkraaiers’ bekend stonden en die in geval van oorlogshandelingen meteen gearresteerd moesten worden. Deze ‘zwarte lijst’ werd door de burgemeester overhandigd aan de Ortskommandant.
Wie had de ‘Höltke-lijst’ samengesteld? Het lijkt voor de hand te liggen dat N.S.B.’ers die bekend waren in Gorcum, al of niet met wraakgevoelens jegens medeburgers, hadden geholpen bij de totstandkoming van de ‘raddraaierslijst’.

Echter zo eenduidig was het niet. Behalve N.S.B.’ers, hadden ook ‘gewone’ burgers bij de Duitse autoriteiten klachten geuit over hun stadgenoten. Ook de beroepslandwacht in Gorcum ontving nogal wat klikbriefjes van Gorcumers die hun stadgenoten een hak wilden zetten.

Op 3 oktober 1944, met het ingaan van de avondklok, werd bij 100 adressen in Gorcum aangebeld. Bijna 100 arrestatieteams kwamen even zoveel mannen ophalen. Op een briefje stond de naam van de te arresteren persoon. Als de gezochte persoon niet thuis was werd een huisgenoot meegenomen. Ook een dag later vonden nog arrestaties plaats, waarschijnlijk om het ‘tekort’ aan te vullen. Onder de arrestanten bevonden zich opvallend veel middenstanders en achteraf gezien bleken de leden van de Duitse arrestatieteams goed geïnformeerd. Hoe kon dat? Wie had de arrestatielijst opgesteld? Was deze arrestatielijst dezelfde als Höltke’s ‘raddraaierslijst’? En als dat niet zo was, wie had bijgedragen aan de totstandkoming van deze nieuwe lijst? Het waren prangende vragen waarop men antwoorden zocht en die nog belangrijker werden naarmate doordrong welk lot de gearresteerde mannen had getroffen.
’s Avonds 4 oktober 1944 werden 105 gearresteerde mannen naar Kamp Amersfoort afgevoerd. Hun namen stonden alfabetisch gerangschikt op een transportlijst. Vier dagen later werd de groep Gorcumers aan de hand van deze transportlijst gesplitst. Gevangenen met achternamen beginnend met K (P.G. (Gijp) Kreukniet) tot en met Z (Ad Zwijsen) werden tewerkgesteld in Deelen.
De andere groep, de gevangenen met achternamen beginnend met A tot en met K (C. Kreukniet, de neef van Gijp Kreukniet), werd ingedeeld in een groot transport dat op 11 oktober 1944 vertrok. Ongeveer 1.440 personen vertrokken die dag naar concentratiekamp Neuengamme. Onder hen bevonden zich de gijzelaars uit Putten, de vier gevangenen uit Den Ham en 44 Gorcumers. De omstandigheden in Neuengamme waren zeer slecht. Van de 44 Gorcumers wisten slechts vier te overleven.

Zestig jaar na de razzia, op 3 oktober 2004 werd het 3 oktober 1944 herdenkingsteken in de Grote Kerk te Gorinchem onthuld. Een idee van Gijp Kreukniet, die in 1944 als laatste werd ingedeeld in de Deelen groep, terwijl zijn neef Cornelis Kreukniet werd ingedeeld in de Neuengamme groep en niet meer terugkwam.

Het boek ‘Fatale afgunst oktober-razzia Gorinchem 1944 door Ruth de Jong en A.M. van Weelden’ gaat over de geschiedenis van de Oktoberrazzia in Gorcum. Gijp Kreukniet was een van de mannen die werd opgepakt en het kon navertellen. Zijn verhaal staat in het boek ‘Fatale Afgunst’ evenals het verhaal van alle andere mannen. Het boek bevat verhalen van overlevenden en nabestaanden en beschrijft de totstandkoming en onthulling van de gedenkplaat op 3 oktober 2004 in de Grote Kerk. Maar niet alleen dat.
Het boek laat zien dat jaloezie, afgunst en haat in tijden van schaarste sterk naar voren treden.
De Oktoberrazzialijst was er een product van … en de gevolgen fataal.

Auteurs Ruth de Jong
en A.M. van Weelden
Uitgever Herman
Muilwijk, Gorinchem
ISBN: 978-90-813031-1-8

Verkoop Boekhandel
Cursief, Kruisstraat 4,
Gorinchem
www.boekhandelcursief.nl

Vondst op zolder

Op 1 december jl. bereikte ons het bericht van een opmerkelijke vondst in een woning aan de Schutterhoeflaan in Leusden. De huidige bewoner, de heer Onkenhout, is sinds 2008 de derde bewoner van het huis waar de vondst werd gedaan. Tijdens isoleringswerkzaamheden op de zolder van het huis dat in 1930 werd gebouwd, werden twee half vergane documenten aangetroffen. Ogenschijnlijk lagen zij daar al geruime tijd verstopt.

'De documenten lagen weggemoffeld op de zolder, in een hoekje waar een dakbalk de schoorsteenwand raakt. Bij het schoonmaken van dat gat zat er ineens een document in de stofzuiger. Tegen de wand van de schoorsteen lag nog een document, dat ik met de hand heb kunnen verwijderen'.

Nadere bestudering van de documenten, of wat ervan was overgebleven, leverde het volgende op. Het bleek te gaan om een Ausweis en een Legitimatiebewijs van de Nederlandsche Spoorwegen. Beiden op naam van kantoorklerk Pieter Jan van Leeuwen, geboren op 6 juli 1922 in Amersfoort en woonachtig te Leusden. De afgiftedatum van een van de documenten was 16 september 1943.

Nu ligt het voor de hand te veronderstellen dat Pieter Jan van Leeuwen behoorde tot het gezin dat ooit woonachtig was in het huis aan de Schutterhoeflaan. Van Leeuwen was, toen de documenten werden uitgegeven, 21 jaar oud. Dat betekende dat hij tot de categorie personen behoorde die in aanmerking kwam voor gedwongen tewerkstelling in Duitsland. Dan is het begrijpelijk dat de eigenaar de documenten liever kwijt dan rijk was.
Tal van vragen doken op en allerlei aannames dienden zich aan. Een paar antwoorden werden gevonden. Volgens de overlevering heeft er geen familie Van Leeuwen op het bewuste adres gewoond, maar wel familie De Rijke. Verder vonden we in het Amersfoortsch Dagblad / De Eemlander van 7 juli 1922 in de rubriek burgerlijke stand een kort bericht: 'Geboren: Pieter Jan, zoon van Pieter Jan van Leeuwen en Alida Geijtenbeek'.

Bij het samenstellen van dit informatiebulletin meldde onze collega die zich bezig houdt met het onderzoek, dat hij contact had kunnen leggen met de zoon van Pieter Jan van Leeuwen, destijds woonachtig in de Schutterhoeflaan. Deze bevestigde een en ander maar had geen verklaring voor het feit dat de papieren van zijn vader in de woning van de familie De Rijke werden gevonden. Kortom het onderzoek is nog niet afgerond.

De heer Onkenhout heeft de twee documenten aan onze stichting geschonken en wij hebben beloofd om het onderzoek naar de documenten voort te zetten. Dat belooft een interessant onderzoek te worden want de Schutterhoeflaan ligt vlak bij de Hertekop waar NSB kopstuk Van Geelkerken vertoefde. Iets verder liggen Schuttershoef en Don Bosco. Beide gebouwen waren in de Tweede Wereldoorlog gevorderd en in gebruik door manschappen van het Wachtbataljon Nord-West. Het waren manschappen van deze eenheid die als represaille voor een aanslag op de spoorlijn, enkele huizen aan de Schutterhoeflaan verwoestten. Daarnaast was dit SS bataljon, dat grotendeels bestond uit Nederlandse vrijwilligers, o.a. verantwoordelijk voor de buitenbewaking van Kamp Amersfoort.

Mocht u informatie hebben waarvan u vermoed dat deze ons kan helpen bij het onderzoek, wilt u dan contact opnemen met ons secretariaat via telefoonnummer 033-4613129 of e-mailadres info@kampamersfoort.nl.

Oproep Kars Boer

De zoon van Kars Boer, geb. 24-09-1902, is op zoek naar informatie over zijn vader. Kars Boer werd op 20 juli 1944 gearresteerd en een dag later overgebracht naar het huis van bewaring te Assen. Op 1 augustus 1944 werd Boer in het Polizeiliches Durchgangslager Amersfoort geregistreerd onder kampnummer 4087. Op 11 oktober 1944 ging hij op transport naar Neuengamme, waar hij werd geregistreerd onder nummer 56127. Kars Boer overleed te Meppen Versen op 22 januari 1945.

Hebt u Kars Boer tijdens zijn gevangenschap meegemaakt, kunt u meer over hem vertellen of over zijn verblijf in Kamp Amersfoort, wilt u dan contact opnemen met ons secretariaat via telefoonnummer 033-4613129 of e-mailadres info@kampamersfoort.nl ?

Project 'Historische verhalen'

Frank Letterie, de vader van Martine, gefotografeerd tijdens opnames door RTV Utrecht bij Kamp Amersfoort in januari 2011.

Het project Historische Verhalen maakt deel uit van het Kunstmenu en Cultuurprogramma, dat Kunst Centraal voor het primair onderwijs Leusden organiseert. Het doel hiervan is om leerlingen kennis te laten maken met professionele kunstuitingen en de eigen culturele omgeving. Het project sluit aan bij de lessen geschiedenis en het lees- en taalonderwijs en richt zich op 720 leerlingen van de groepen 7 en 8 van 15 scholen voor primair onderwijs in Leusden.

Historische verhalen vormen een belangrijk genre in de jeugd- en volwassenenliteratuur. Het zijn verhalen die ons meenemen naar tijden van weleer. Ze prikkelen de fantasie en het voorstellingsvermogen, en stimuleren ons wellicht op zoek te gaan naar onze eigen geschiedenis. De aandacht voor de eigen culturele omgeving en het cultureel erfgoed wordt in de nieuwe kerndoelen van het onderwijs als een belangrijk onderdeel genoemd.

In Leusden staat het Nationaal Monument Kamp Amersfoort centraal als historische locatie. De opa van kinderboekenschrijfster Martine Letterie is in de Tweede Wereldoorlog in Kamp Amersfoort gedetineerd geweest. Over die periode heeft Martine het boek 'Oorlog zonder vader' geschreven.

'Frank,' heeft zijn vader gezegd tijdens die laatste fietstocht, 'als er ooit iets met mij gebeurt, dan moet jij voor mama en de kleintjes zorgen. Beloof je dat?'
Frank schrok van de ernst in zijn stem.
'Ik beloof het,' antwoordde hij.
En nu is het zover. Op woensdag 25 juni 1941 wordt Franks vader opgehaald door de Duitse Sicherheitsdienst. Omdat zijn vader communist is geweest, zegt zijn moeder.
De oorlog duurt al meer dan een jaar, maar is nu ineens akelig dichtbij. Er komt nog wel post van zijn vader: eerst een kaartje uit concentratiekamp Schoorl, daarna uit kamp Amersfoort. Maar dan krijgt Franks moeder haar laatste brief terug. Geadresseerde vertrokken, bestemming onbekend…Wat is er gebeurd? Het duurt lang voor ze erachter komen. En dan moet Frank écht voor de anderen zorgen: hij gaat op hongertocht om hout en eten te bemachtigen. Maar hij is zelf pas twaalf jaar!

In het project Historische Verhalen lezen de kinderen op school het boek Oorlog zonder vader waarna ze in de Bibliotheek Leusden of de Bibliotheek Achterveld Martine Letterie ontmoeten. In de week erna worden de kinderen rondgeleid door Kamp Amersfoort langs de plekken die in het boek beschreven worden. Het project wordt in de periode van Herdenking- en Bevrijdingsdag afgesloten. De kinderen hebben dan uitspraken over vrijheid genoteerd op stroken papier die in de bibliotheken worden opgehangen en ze hebben een gedicht over vrijheid geschreven. De mooiste gedichten worden in Kamp Amersfoort tentoongesteld.

Ter verdieping van de beleving van de thematiek van het boek en de bewustwording van het begrip vrijheid wil Kunst Centraal in samenwerking met RTV Utrecht en Omroep Amersfoort een documentaire maken over Martine Letterie en het boek Oorlog zonder vader.

Bij het project zijn de volgende samenwerkingspartners betrokken:
Omroep Amersfoort/ RTV Utrecht
Martine Letterie
Stichting Nationaal Monument Kamp Amersfoort
Historische Informatiepunt Leusden
Stichting Openbare Bibliotheken Leusden en Achterveld
Kunst Centraal

Voor meer informatie over het boek 'Oorlog zonder vader' zie het artikel op pagina 23.

Oproep De Muijnck; 'Nachtwacht'

Jan de Muijnck is op zoek naar informatie over zijn vader Abraham Floris de Muijnck. A.F. de Muijnck was gevangene in Kamp Amersfoort van 1 augustus 1944 tot 11 oktober 1944. Zijn kampnummer was 3970. Uit correspondentie blijkt dat hij in Kamp Amersfoort de functie van 'Nachtwacht' vervulde. Is er onder lezers iemand die kan verklaren wat de functie 'Nachtwacht' inhield?

Op 26 december 1944 overleed A.F. de Muijnck in concentratiekamp Neuengamme. Zijn kampnummer in Neuengamme was 56109.

Heeft u Abraham Floris de Muijnck gekend, of kunt u meer informatie over hem verstrekken, wilt u dan contact opnemen met Jan de Muijnck? E-mailadres jdemuijnck@zeelandnet.nl.

Erfgoedpunt of www.tweedewereldoorlog.nl

Het programma Erfgoed van de Oorlog heeft, samen met een aantal grotere erfgoedbeherende instellingen, een aantal 'nationale WOII-collecties' ontwikkeld die voor iedereen op het internet toegankelijk zijn. Zij vormen de digitale WOII-erfgoedinfrastructuur en zijn – net als andere kwalitatief goede websites over de oorlog – toegankelijk via het overkoepelende 'portal' www.tweedewereldoorlog.nl.

De website www.tweedewereldoorlog.nl zal op overzichtelijke wijze groepen websites aanbieden: de Nationale collecties, Nationale webgidsen en Thema-portals. In september 2010 werden de volgende Nationale Collecties genoemd:

Nationale collectie Oorlogsmonumenten:
www.4en5mei.nl/oorlogsmonumenten

Nationale collectie Beeld; foto's, kamptekeningen, affiches:
www.beeldbankwo2.nl

Nationale collectie Getuigenverhalen:
www.getuigenverhalen.nl

Nationale collectie Tekst; dagboeken, verzetsliteratuur, propagandadrukwerk:
www.hetgeheugenvannederland.nl

Nationale collectie Oorlogskranten:
www.kranten.kb.nl

Nationale collectie Audiovisueel materiaal:
www.oorloginblik.nl

De resultaten van het programma Erfgoed van de Oorlog, ontstaan uit projecten waarin het oorlogserfgoed gedigitaliseerd is en digitaal toegankelijk is gemaakt, moeten voor een breed publiek beschikbaar en raadpleegbaar blijven. De minister van VWS heeft daarom het Nederlands Instituut voor Oorlogsdocumentatie gevraagd een coördinatiepunt - het 'erfgoedpunt'- in te richten dat de taak heeft dit erfgoed te behouden, verder te ontwikkelen en onder de aandacht van een breed publiek te brengen.

Het NIOD wil als Erfgoedpunt WO2 een infrastructuur opzetten die zal uitmonden in de website www.erfgoedvandeoorlog.nl, waarmee de nationale collectie WO2 doorzoekbaar is. Het NIOD meldde dat Het Nationaal Archief en het Nationaal Comité 4 en 5 mei vaste partners worden van het Centraal Erfgoedpunt. (bron www.niod.nl)

Op 9 december 2010 is het Nederlands Instituut voor Oorlogsdocumentatie gefuseerd met het Centrum voor Holocaust- en Genocide Studies. De instituten gaan geïntegreerd verder onder de naam NIOD Instituut voor Oorlogs-, Holocaust- en Genocidestudies.

www.tweedewereldoorlog.nl

Geven met de warme hand

Eén van de financieringsbronnen van het werk van de Stichting Nationaal Monument Kamp Amersfoort wordt gevormd door ontvangen schenkingen. In dit artikel zet ik uiteen op welke manieren u mee kunt helpen de activiteiten van de stichting voort te zetten.

De meest eenvoudige vorm van schenken is de 'schenking ineens'. U schenkt door middel van een overboeking van het te schenken bedrag per bank (of eventueel - tegen ontvangst van een kwitantie- in contanten). Een dergelijke schenking is voor u aftrekbaar voor de inkomstenbelasting als persoonsgebonden aftrek. De hoogte van deze aftrek is afhankelijk van uw inkomen. U kunt de schenking aftrekken voor zover deze meer dan 1% bedraagt van uw verzamelinkomen (het inkomen uit de boxen 1, 2 en 3) vóór aftrek van de persoonsgebonden aftrekposten. Ten hoogste is aftrekbaar 10% van dat aldus berekende verzamelinkomen.

Schenkingen zijn aftrekbaar in box 1 (inkomsten uit werk en woning); in bijzondere situaties in box 3 (inkomsten uit sparen of beleggen) of in box 2 (inkomsten uit aanmerkelijk belang). De schenkingen die u in één kalenderjaar in totaal doet (dus eventueel aan diverse "goede doelen") kunt u bij elkaar optellen en zijn aftrekbaar in het jaar waarin de giften zijn gedaan (mits samen meer dan € 60,00).

Voorbeeld:
Stel uw verzamelinkomen (box 1, 2 en 3) is € 35.000 en u doet een gift van € 750. Door belastingaftrek kost de gift u eigenlijk maar € 582. Hoe dat werkt? Alles wat u meer geeft dan 1% van uw verzamelinkomen (dus € 350) komt in aanmerking voor de aftrek. In uw voorbeeld dus € 400. Over dit bedrag kunt u de belasting terugvragen. In het voorbeeld is dat een tarief van 42%. Het voordeel is dan 42% van € 400 ofwel € 168. Dit bedrag betaalt de belasting als het ware mee aan de gift.

Een andere vorm van schenken is die van de schenking van een periodieke uitkering (lijfrente). Het grote voordeel van het schenken van een periodieke uitkering is, dat deze niet aan een minimum- of maximumbedrag is gebonden om voor fiscale aftrek in aanmerking te komen. Een dergelijke schenking moet in een notariële akte worden vastgelegd. U verplicht zich daarbij om ten minste vijf jaar achtereen per jaar een vast bedrag te zullen betalen. De verplichting tot betalen stopt wanneer u als schenker in die periode van vijf jaar komt te overlijden. Elk jaar waarin u een betaling doet uit hoofde van de bij notariële akte geschonken periodieke uitkering, is het betaalde bedrag in zijn geheel aftrekbaar.

Een voorbeeld waaruit blijkt dat het schenken van een periodieke uitkering zowel voor de schenkende instantie als voor de ontvanger voordelig kan zijn. Stel uw verzamelinkomen is € 35.000; u valt daarmee voor de inkomstenbelasting onder de 42%-schijf. U schenkt ieder jaar € 300 zonder dat dit in een notariële akte is vastgelegd. In dat geval hebt u geen fiscale aftrek, omdat het bedrag van de schenking minder is dan 1% van het verzamelinkomen. Wanneer u in deze situatie over zou gaan tot schenking van een periodieke uitkering van € 500, zou u dat na verrekening van het belastingvoordeel € 290 kosten. U ziet dat u per saldo minder kwijt bent, terwijl de ontvangende partij € 200 per jaar meer ontvangt!

Prettige bijkomstigheid bij beide vormen van schenken is, dat de stichting geen belasting hoeft te betalen over de ontvangen gift. De rangschikking tot "Algemeen Nut Beogende Instelling" staat daar garant voor.

Indien u overweegt een schenking te doen in de vorm van een periodieke uitkering dan kunt u contact opnemen met de stichting. In gezamenlijk overleg wordt dan aan de huisnotaris van de stichting (of uw eigen notaris, als u dat liever wilt) gevraagd de benodigde stukken op te maken. In de meeste gevallen is het niet noodzakelijk dat u persoonlijk naar het notariskantoor gaat.

Mr. Aart Veldhuizen, notaris

Veldhuizen Beens Van de Castel, notarissen, Amersfoort

‘De ramp in de Lübecker Bocht’

Eén dag voor de Duitse capitulatie, bombardeerde de Royal Airforce bij Lübeck het cruiseschip Cap Arcona, waarop meer dan 7.000 concentratiekampgevangenen uit Neuengamme bijeen waren gedreven.

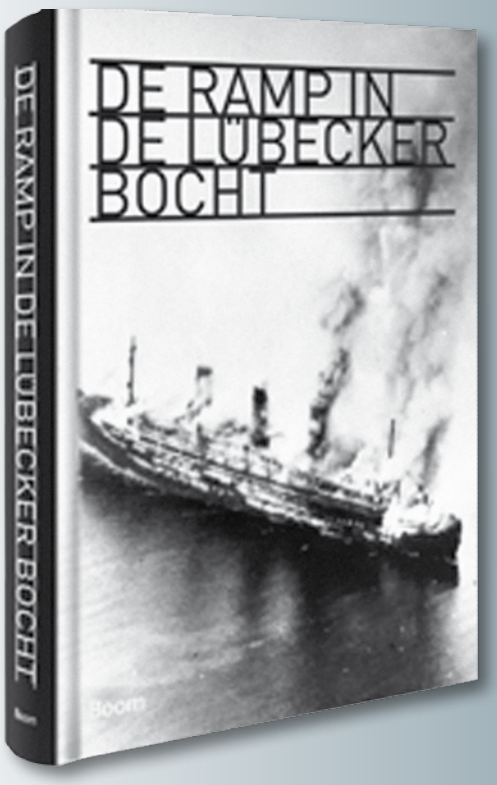

In april van dit jaar zal er bij Uitgeverij Boom een boek verschijnen onder de titel De ramp in de Lübecker Bocht. Hierin doet S.P. Geertsema een poging de vragen over deze ramp te beantwoorden. Met welk doel hebben de nazi’s de gevangenen op de schepen geplaatst? En een nog prangender kwestie: hoge Britse officieren wisten al op 2 mei 1945 wie de opvarenden waren, maar bliezen desondanks het bombardement niet af. Aan de hand van getuigenverklaringen en andere bronnen beschrijft Geertsema de ondergang van de Cap Arcona en de Thielbek.

Bron: Uitgeverij Boom www.uitgeverijboom.nl

Na vele jaren studie en archiefonderzoek is het boek ‘De ramp in de Lübecker Bocht’ zover gevorderd dat het officieel zal worden gepresenteerd. Dit gebeurt op vrijdag 29 april 2011 in Amersfoort bij het kantoor van DHV naast de gedenkplaats van de Stichting Nationaal Monument Kamp Amersfoort.

In nauwe samenwerking met de directie van het Nationaal Monument Kamp Amersfoort zal het eerste exemplaar worden aangeboden. Tijdens de presentatie zal een aantal sprekers/sters ingaan op de verschrikkelijke gebeurtenissen van 3 mei 1945.

Ongeveer 7.000 concentratiekampgevangenen waaronder enkele honderden Nederlanders, waren kansloos toen de schepen, waarop zij door de SS bijeen waren gedreven, gebombardeerd werden door de RAF. Weinig is hierover bekend in Nederland en dit boek zal hierin zeker verandering brengen.

Alle betrokkenen en donateurs van de Vriendenkring Neuengamme ontvangen tijdig een uitnodiging. Mochten andere geïnteresseerden het op prijs stellen ook een uitnodiging te ontvangen, dan kunnen zij zich hiervoor opgeven bij het secretariaat van de Vriendenkring Neuengamme via e-mail adres caparcona.neuengamme@gmail.com.

Wij herhalen graag de laatste alinea van het voorwoord dat prof.dr. Hans Blom schreef:
‘En zo is dit boek ook een belangwekkende bijdrage aan de geschiedschrijving van dit deel van de Tweede Wereldoorlog geworden. Het zal zijn weg naar de direct betrokkenen moeiteloos vinden. Ik hoop dat het ook daarbuiten de ruime aandacht zal krijgen die het verdient’.

Bron: Vriendenkring Neuengamme
www.vriendenkringneuengamme.nl